

Entered
7.7.18

5697
CC-0. Agamnigam Digital Preservation Foundation, Chandigarh

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

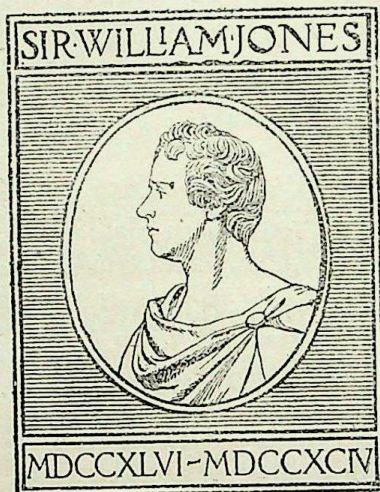
NEW SERIES, No. 1330.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ṢATASĀHASRIKĀ-PAJÑĀ-PĀRAMITĀ:

A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA
PART I. FAS. XVII.

~~~~~
CALCUTTA :
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1912.

The Society's Agents—

MR. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.,

AND MR. OTTO HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, Leipzig, Germany.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some

of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

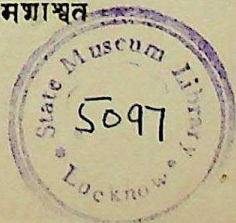
Sanskrit Series.

Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	Rs. 1	14
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /10/ each	...	...	14 6
Aitareyalocana	...	...	2 0
Amarakosha, Fasc. I	...	...	2 0
*Anu Bhāshya, Fasc. 2-5 @ /10/ each	...	...	2 8
Anumana Dīdhiti Prasārini, Fasc. I, @ /10/	...	...	0 10
Aṣṭaśāstrikā Prajñāpāramitā, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3 12
Ātmatattvaviveka, Fasc. I	...	...	0 10
Ācāvaidyaka, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3 2
Avadāna Kalpalatā, (Sams. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-9. Vol. II, Fasc. 1-9 @ /1/ each	...	...	18 0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	1 14
Bauddhāyana Śranta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	4 6
Bhāṭṭa Dipikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1, @ /10/ each	...	...	4 6
Bauddhastotrāsaṅgraha	...	...	2 0
Brhaddevatā, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	2 8
Brhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	3 12
Bodhicaryāvatāra of Śāntideva, Fasc. 1-5 @ /10/ each	...	...	3 2
Cri Cāntinātha Charita, Fasc. 1-3	...	...	1 14
Āntadūṣaṇi, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1 4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	...	8 0
*Āntapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ /10/ each	...	...	14 6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/ each	...	...	3 2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ /10/	...	...	3 2
Āntasāstrikā-prajñāpāramitā, Part I, Fasc. 1-16 @ /10/ each	...	...	10 0
*Caturvarga Chintāmaṇi, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ /10/ each	...	...	36 14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7-8, @ 1/4/ each	...	...	2 8
Ditto Vol. IV, Fasc. 9-10 @ /10/	...	...	1 4
Ālokavartika, (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/ each	...	...	8 12
*Granta Sūtra of Āṅkhyāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. 4, Fasc. 1 @ /10/ each	...	...	10 0
Ārī Bhāshyam, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1 14
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ /10/ each	...	...	1 4
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4 6
Ditto Ācārasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	...	...	3 2
Gobhiliya Grhya Sūtra, Vol. I, @ /10/ each	...	...	3 2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2 8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	...	...	2 0
Ditto Grihya Sangraha	...	...	0 10
Haralata	...	...	1 14
Karmapradīp, Fasc. 1	...	...	1 4
Kāla Viveka, Fasc. 1-7 @ /10/ each	...	...	4 6
Kātantra, Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	4 8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ 1/4/ each	...	...	17 8
Kurma Purāṇa, Fasc. 1-9 @ /10/ each	...	...	5 10
Kirānavali, Fasc. I, @ /10/	...	...	0 10
Madana Pārijāta, Fasc. 1-11 @ /10/ each	...	...	6 14
Mahā-bhāṣya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12; Vol. III, Fasc. 1-10 @ /10/ each	...	...	19 6
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-2 @ 1/4/ each	...	...	2 8
Manṭikā Sāgraha, Fasc. 1-3 @ /10/ each	...	...	1 14
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-9 @ 1/- each	...	...	9 0
*Mīmāṃsā Darśana, Fasc. 10-19 @ /10/ each	...	...	6 4
Madhahodha Vyākaraṇa, Fasc. 1-2, @ /10/ each	...	...	1 4
(2nd edition) Vol. I, Fasc. I @ Rs. 1-4	...	...	1 4

लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते कायस्तथाऽभविष्यदवितथा-
ऽनन्यतथाऽविपरीताभूतः सत्या यथावन्नित्याध्रुवः शाश्वतोऽविपरि-
णाम धर्मा खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिरयास्यत् । तस्मात्तर्हि सुभूते कायः कल्पितो
विठयितः सन्दर्भितः । इदं सर्व्वमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणाम-
धर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
स चेत् सुभूते मनस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं
सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्मं न खल्वभावो-
ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
तस्मात्तर्हि सुभूते मनः कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमिदं सर्व्वम-
नित्यध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते रूपस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं
भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्मं न खल्वभावो-
ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते रूपं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमिदं सर्व्व-
मनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते शब्दस्तथा-
ऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतः सत्यः यथावन्नित्याध्रुवः
शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते शब्दः
कल्पितो विठयितः सन्दर्भितः इदं सर्व्वमनित्यमध्रुवमशाश्वतं

विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते गन्धस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथा-
 ऽविपरिणीतो भूतः सत्यः यथावन्नित्योद्भुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा
 खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते गन्धः कल्पितो विठयितः सन्द-
 र्भितोऽनित्योद्भुवाऽशाश्वतो विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते रसस्तथा-
 ऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरिणीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्योद्भुवः
 शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते रसः
 कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योद्भुवोऽशाश्वतो विपरिणाम-
 धर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते स्पर्शस्तथाभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरिणीतो भूतः
 सत्यो यथावन्नित्योद्भुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावो-
 ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते स्पर्शः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्यो-
 ऽद्भुवोऽशाश्वतो विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते धर्मास्तथाऽभविष्यदवि-
 तथाऽनन्यतथाऽविपरिणीताः सत्यायथावन्नित्याद्भुवाः शाश्वता अवि-
 परिणामधर्माः न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते चतुर्विज्ञानं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथा

ऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्मं न
 खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते चतुर्विज्ञानं कल्पितं विठयितं
 सन्दर्भितमनित्यध्रुवमशाश्वतं । विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते ओत्रविज्ञानं
 तथा भविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं
 शाश्वतमविपरिणामधर्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते ओत्र-
 विज्ञानं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरि-
 णामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूय-
 निर्याति । स चेत् सुभूते प्राणविज्ञानन्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्य-
 तथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणाम-
 धर्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते प्राणविज्ञानं कल्पितं
 विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्माभाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूते जिज्ञाविज्ञानं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं
 सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्मं न खल्वभावो-
 ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते जिज्ञाविज्ञानं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितम-
 नित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते कायविज्ञानं

तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं
 शाश्वतमविपरिणामधर्म्म न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते काय-
 विज्ञानं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरि-
 णामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निर्याति । स चेत् सुभूते मनोविज्ञानं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्य-
 तथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्म
 न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते मनोविज्ञानं कल्पितं विठयितं
 सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते चतुःसंस्पर्शस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविप-
 रीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्म्मा न
 खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते चतुःसंस्पर्शः कल्पितो विठयितः
 सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतो विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते ओत्रसंस्पर्श-
 स्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो
 ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्म्मा न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 ओत्रसंस्पर्शः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतो
 विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-

भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते घ्राणसंस्पर्शस्तथाऽभविष्यद्वितथा-
 ऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः शाश्वतोऽवि-
 परिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते घ्राणसंस्पर्शः कल्पितो
 विठयितः सन्दर्भितो नित्यो ध्रुवोऽशाश्वतो विपरिणामधर्माभाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूते जिह्वासंस्पर्शस्तथाऽभविष्यद्वितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः
 सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावो-
 ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते जिह्वासंस्पर्शः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितो-
 ऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतो विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते कायसंस्पर्श-
 स्तथाऽभविष्यद्वितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो
 ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते कायसंस्पर्शः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवो-
 ऽशाश्वतो विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते मनःसंस्पर्शस्तथाऽभविष्यद्वि-
 तथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः शाश्वतो-
 ऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषा-
 ऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते मनःसंस्पर्शः
 कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतो विपरिणाम-
 धर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं वाश्वतमविपरिणामधर्म्मं नखल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं

विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमग्राश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं ग्राश्वतमविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्यदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमग्राश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते मनः-संस्पर्शप्रत्ययवेदितं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं ग्राश्वतमविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्यदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदितं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमग्राश्वतं विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते पृथिवीधातुस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः ग्राश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्यदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते पृथिवीधातुः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽग्राश्वतो विपरिणामधर्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूतेऽध्वातुस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः ग्राश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्य-

खेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । तस्मा-
 त्तर्हि सुभूतेऽध्यातुः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवो-
 ऽग्राश्वतो विपरिणामधर्माऽभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते तेजोधातुस्तथाऽभविष्यदवि-
 तथानन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्योऽध्रुवः ग्राश्वतो-
 ऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषा-
 ऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तेजो धातुः
 कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽग्राश्वतो विपरिणाम-
 धर्माऽभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते वायुधातुस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो
 भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः ग्राश्वतोऽविपरिणामधर्मा न
 खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते वायुधातुः कल्पितो विठयितः
 सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽग्राश्वतो विपरिणामधर्माऽभावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते
 आकाशधातुस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो
 यथावन्नित्यो ध्रुवः ग्राश्वतोऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावो-
 ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते आकाशधातुः कल्पितो विठयितः सन्दर्भितो-
 ऽनित्योऽध्रुवोऽग्राश्वतो विपरिणामधर्माऽभावस्तस्मान्महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते विज्ञानधातुस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथा-

ऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्मा
 न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते विज्ञानधातुः कल्पितो विठयितः
 सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतो विपरिणामधर्माऽभावस्तस्मान्महा-
 यानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते
 अविद्यातयाऽभविष्यदवितयाऽनन्यतयाऽविपरीतो भूता सत्यायथा-
 वन्नित्याध्रुवाशाश्वताऽविपरिणामधर्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं
 महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते अविद्या कल्पिता विठयिता सन्दर्भिताऽनित्याऽध्रुवा-
 ऽशाश्वताविपरिणामधर्मीणी अभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषा-
 ऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते संस्कारास्तथा-
 भविष्यदवितयाऽनन्यतयाऽविपरीताभूताः सत्यायथावन्नित्याध्रुवाः
 शाश्वता अविपरिणामधर्माणो न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं
 सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 संस्काराः कल्पिता विठयिताः सन्दर्भिताः अनित्याऽध्रुवाऽशाश्वता
 विपरिणामधर्माणोऽभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते विज्ञानं तथाऽभविष्यदवितया-
 ऽनन्यतयाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरि-
 णामधर्मं न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं
 लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते विज्ञानं कल्पितं
 विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्माऽभाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिनिर्याति । स चेत्

सुभूते नामरूपं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं सत्यं
यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्मं न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं
महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
सुभूते नामरूपं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं
विपरिणामधर्म्माऽभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते षडायतनं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्य-
तथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं शाश्वतमविपरिणामधर्म्मं
न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते षडायतनं कल्पितं विठयितं
सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते स्रग्-
स्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो
ध्रुवः शाश्वतोऽविपरिणामधर्म्मा न खल्वभावोऽभविष्यत्सिद्धं महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते स्रगः
कल्पितो विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽशाश्वतोऽविपरिणाम-
धर्म्माऽभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
स चेत् सुभूते वेदनातथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीताभूता-
सत्यायथावन्नित्याध्रुवा शाश्वताऽविपरिणामधर्म्मिणी न खल्वभावो-
ऽभविष्यत्सिद्धं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते वेदनाकल्पिताविठयितासन्दर्भिताऽनित्याऽध्रुवा-
ऽशाश्वताऽविपरिणामधर्म्मिणी अभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते तृष्णातथाऽभविष्यदवि-

तथाऽनन्यतथाऽविपरीताभूतासत्यायथावन्नित्याध्रुवाग्राश्रयताऽविपरि-
 णामधर्म्मिणी न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तृष्णाकल्पिताविठ-
 यितासन्दर्भिताऽनित्याऽध्रुवाऽग्राश्रयताविपरिणामधर्म्मिणी अभाव
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूते उपादानं तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीतं भूतं
 सत्यं यथावन्नित्यं ध्रुवं ग्राश्रयतमविपरिणामधर्म्मं न खल्वभावो-
 ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते उपादानं कल्पितं विठयितं सन्दर्भितमनित्य-
 मध्रुवमग्राश्रयतं विपरिणामधर्म्माभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषा-
 सुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते भवस्तथाऽभविष्यदवि-
 तथाऽनन्यतथाऽविपरीतो भूतः सत्यो यथावन्नित्यो ध्रुवः ग्राश्रयो-
 ऽविपरिणामधर्म्मा न खल्वभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषा-
 सुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते भवः कल्पितो
 विठयितः सन्दर्भितोऽनित्योऽध्रुवोऽग्राश्रयो विपरिणामधर्म्माभाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूते जातिस्तथाऽभविष्यदवितथाऽनन्यतथाऽविपरीताभूतासत्या-
 यथावन्नित्याध्रुवाग्राश्रयताऽविपरिणामधर्म्मिणी न खल्वभावोऽभविष्य-
 एदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते जातिः कल्पिताविठयितासन्दर्भिताऽनित्याऽध्रुवाऽग्राश्रयता
 विपरिणामधर्म्मिणी अभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषाऽसुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते जरामरणं तथाभविष्यदवि-

तथाऽनन्य तथाऽविपरीतं भूतं सत्यं यथावज्जित्यं ध्रुवं शाश्वतमवि-
परिणामधर्म्मं न खल्वभावोऽभविष्यष्टेदं महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते जरामरणं कल्पितं
विठयितं सन्दर्भितमनित्यमध्रुवमशाश्वतं विपरिणामधर्म्माभाव-
स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते दानपारमिताऽभविष्यष्टेदं महायानं सदेव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते दान-
पारमिताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते शीलपारमिताभावोऽभविष्यष्टेदं
महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
सुभूते शीलपारमिताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषा-
ऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् चान्तिपारमिताभावो-
ऽभविष्यष्टेदं महायानं सदेवमानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते चान्तिपारमिताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते वीर्य-
पारमिताऽभावोऽभावोऽभविष्यष्टेदं महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते वीर्यपारमिता-
ऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
निर्याति । स चेत् सुभूते ध्यानपारमिताऽभावोऽभविष्यष्टेदं
महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
सुभूते ध्यानपारमिताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं । सदेव-
मानुषाऽसुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते प्रज्ञापार-

मिताभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते प्रज्ञापारमिताऽभावो न भाव-
स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते अध्यात्मशून्यताभावोऽभविष्येदं महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
अध्यात्मशून्यताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बहिर्द्धाशून्यताभावो-
ऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते बहिर्द्धाशून्यताऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् अध्यात्मबहिर्द्धा-
शून्यताभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यताऽभावो
न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
स चेत् सुभूते शून्यताशून्यताभावोऽभविष्येदं महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
शून्यताशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते महाशून्यताभावोऽभवि-
ष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते महाशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं
सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते परमार्थ-
शून्यताभावोऽभविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
मभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते परमार्थशून्यता अभावो

न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते संस्कृतशून्यताभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 संस्कृतशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते असंस्कृतशून्यताभावो-
 ऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते असंस्कृतशून्यता अभावो न भाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूतेऽत्यन्तशून्यताभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अत्यन्त-
 शून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अनवरागशून्यताभावोऽभविष्यत्ता-
 भावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते अनवरागशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अनवकार-
 शून्यताभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अनवकारशून्यता अभावो
 न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते प्रकृतिशून्यताभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 प्रकृतिशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते सर्वधर्मशून्यताभावो-

ऽभविष्यणाभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते सर्वधर्मशून्यता अभावो न भाव-
 स्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय निर्याति । स चेत्
 सुभूते खलक्षणशून्यताभावोऽभविष्यणाभावो नेदं महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते खलक्षण-
 शून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अनुपलम्भशून्यताभावोऽभवि-
 ष्यणाभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते अनुपलम्भशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महा-
 यानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते
 ऽभावशून्यताभावोऽभविष्यणाभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अभावशून्यता
 अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । स चेत् सुभूते स्वभावशून्यताभावोऽभविष्येदं
 महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूतनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते स्वभावशून्यता अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अभावस्वभाव-
 शून्यताभावो भविष्येदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अभावस्वभावशून्यता अभावो
 न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते चत्वारिस्त्युपस्थानानि भावोऽभविष्यणाभावो
 नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि

सुभूते स्मृत्युपस्थानानि अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते सम्यक्प्रहा-
 णानि भावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते सम्यक्प्रमाणानि अभावो
 न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते ऋद्धिपादाभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते ऋद्धि-
 पादा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते इन्द्रियाणिभावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं
 महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते इन्द्रियाण्यभावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बलानि भावोऽभविष्यत्ताभावो
 नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते बलान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं सदेवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बोध्यङ्गानिभावोऽभविष्यत्ता-
 भावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते बोध्यङ्गान्यभावो न भावोस्तस्मान्महायानं
 सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते मार्गा-
 भावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते मार्गोऽभावो न भावस्तस्मान्महा-
 यानं सदेवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते
 आर्य्यसत्यानि भावोऽभविष्यत्ताभावो नेदं महायानं सदेवमानुषासुरं

एकादशपरिवर्तः ।

१५५३

लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते आर्य्यमत्यान्यभावो न
 भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स
 चेत् सुभूते ध्यानानि भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स
 देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 ध्यानान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अप्रमाणानिभावोऽभविष्यन्नाभावो
 नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मा-
 त्तर्हि सुभूते अप्रमाणान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । यस्मात्तर्हि सुभूते आरूप्य-
 समापत्तयो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषा-
 सुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते आरूप्यसमा-
 पत्तयोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते विमोचाभावोऽभविष्यन्नाभावो
 नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते विमोचा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स
 देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अनुपूर्व-
 विहारसमापत्तयो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूतेऽनुपूर्व-
 विहारसमापत्तयो भावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते शून्यतानिमित्ताप्रणिहित-
 विमोच मुखानि भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानु-
 षासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते शून्यता-

निमित्ताप्रणिहित विमोक्षमुखान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं
 स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूतेऽभिज्ञा
 भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अभिज्ञाऽभावो न भावस्तस्मा-
 न्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
 सुभूते समाधयो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते समा-
 धयोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते धारणीमुखानि भावोऽभविष्यन्ना-
 भावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते धारणीमुखान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं
 स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते तथा-
 गतबलानि भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तथागतबलान्यभावो
 न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते वैशारद्यानि भावोऽभविष्यन्नेदं महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते वैशार-
 द्यान्यभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते प्रतिषम्विदोभावो अभविष्यन्नाभावो
 नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते प्रतिषम्विदोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स
 देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते महाकरुणा-

भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोक-
मभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते महाकरुणाऽभावो न
भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
स चेत् सुभूते अष्टादशावेणिकाबुद्धधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो
नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते अष्टादशावेणिकाबुद्धधर्मा अभावो न भाव-
स्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते गोत्र भूधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महा-
यानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
सुभूते गोत्र भूधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानु-
षासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अष्टमकधर्माभावो
ऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अष्टमकधर्मा अभावो न
भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
स चेत् सुभूते श्रोत आपन्नधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं मया-
यानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
सुभूते श्रोत आपन्नधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स
देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते सहदा-
गामिधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं
लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते सहदागामिधर्मा
अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
निर्याति । स चेत् सुभूते अनागामिधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो

नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अनागामिधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अर्हद्गुणधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते अर्हद्गुणधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते प्रत्येकबुद्धधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते प्रत्येकबुद्धधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बोधिसत्त्वधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते बोधिसत्त्वधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बुद्धधर्माभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते बुद्धधर्मा अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते गोत्र भूमावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते गोत्र भूमावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूतेऽष्टमको भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूतेऽष्टमकोभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं

लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते श्रोत आपन्नो भावोऽभ-
विष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते श्रोत आपन्नोऽभावो न भावस्त-
स्मात् महायानं स देवमानुषासुरलोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
सुभूते स्रष्टागामी भवोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते स्रष्टा-
दागामी अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोक-
मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अनागामीभावोऽभविष्यन्नाभावो
नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते अनागामी अभावो न भावस्तस्मान्महायानं स
देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूतेऽर्हन् भावो
ऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूतेऽर्हन् भावो न भावस्तस्मा-
न्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत्
सुभूते प्रत्येकबुद्धो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देव-
मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते प्रत्येक-
बुद्धोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
भूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बोधिसत्त्वो भावोऽभविष्यन्नाभावो
नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् ।
यस्मात्तर्हि सुभूते बोधिसत्त्वोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स
देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते तथागतो
ऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स

१५५८

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते धर्मधातुर्भावो
 ऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभि-
 भूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते धर्मधातुरभावो न भाव-
 स्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स
 चेत् सुभूते तथताभावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स देव-
 मानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तथता
 ऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निर्याति । स चेत् सुभूते भूतकोटिर्भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं
 महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि
 सुभूते भूतकोटिरभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं
 लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते अचिन्त्यधातुर्भावोऽभविष्य-
 न्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरया-
 स्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूतेऽचिन्त्यधातुरभावो न भावस्तस्मान्महायानं
 स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते स
 देवमानुषासुरो लोको भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं महायानं स
 देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते स
 देवमानुषासुरो लोकोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानु-
 षासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।

स चेत् सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रथमचित्तोत्पाद-
 मुपादाय यावद्बोधिमण्ड एतस्मिन्नन्तरे ये चित्तोत्पादास्ते भावो

ऽभविध्यन्नाभावो नेदं महायानं स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय-
 निरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रथम-
 चित्तोत्पादनमुपादाय यावद्बोधिमण्ड एतस्मिन्नन्तरे ये चित्तो-
 त्पादास्तोऽभावो न भावस्तस्मान्महायानं स देवमानुषासुरं लोक-
 मभिभूयनिर्याति । स चेत् सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य वज्रो-
 पमं ज्ञानं भावोऽभविध्यन्नाभावो नेदं बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्व-
 वासनाऽनुसन्धिक्लेश न भावं विदित्वा सर्वाकारज्ञतामुनुप्राप्यत् ।
 स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिरयास्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य वज्रोपमं ज्ञानमभावो न भावस्तस्मा-
 द्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्ववासनाऽनुसन्धिक्लेशमभावं विदित्वा सर्वा-
 कारज्ञतामुनुप्राप्नोति । स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयनिर्याति ।
 स चेत् सुभूते तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य द्वाचिंशन्महापुरुष-
 लक्षणानि भावोऽभविध्यन्नाभावो नेदं तथागतोऽर्हन् सम्यक्-
 सम्बुद्धः स देवमानुषासुरं लोकमभिभूय तेजसा श्रिया चाभा-
 विध्यता तस्यत् राजिष्यत् । तस्मात्तर्हि सुभूते तथागतस्यार्हतः
 सम्यक्सम्बुद्धस्य द्वाचिंशन्महापुरुष लक्षणान्यभावो न भावस्तस्मा-
 त्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धः स देवमानुषासुरं लोकमभिभूयतेजसा
 श्रिया च भासते तपति विराजते । स चेत् सुभूते तथागत-
 स्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य भावोऽभविध्यन्नाभावो नेदं तथागतोऽर्हन्
 सम्यक्सम्बुद्धो गङ्गानदीबालुकोपमान् लोकधातूना भयाऽस्फुरि-
 ष्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याभावो न
 भावस्तस्मात्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो गङ्गानदीबालुकोपमान्

लोकधातूना भयास्फुरति । स चेत् सुभूते तथागतस्यार्हतः
 सम्यक्सम्बुद्धस्य षष्ठ्यङ्गोपेत स्वरो भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं तथा-
 गतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो दशसु दिक्षु अप्रमेयाऽसंख्येयान् लोकधातून्
 स्वरेणाऽभिव्यञ्जयिष्यत् । यस्मात्तर्हि सुभूते तथागतस्यार्हतः
 सम्यक्सम्बुद्धस्य षष्ठ्यङ्गोपेतः स्वरोऽभावो न भावस्तस्मात्तथागतोऽर्हन्
 सम्यक्सम्बुद्धो दशसु दिक्षु अप्रमेयासंख्येयान् लोकधातून् स्वरे-
 णाऽभिव्यञ्जयति । स चेत् सुभूते तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बु-
 द्धस्य धर्मचक्रं भावोऽभविष्यन्नाभावो नेदं तथागतोऽर्हन् सम्यक्-
 सम्बुद्धो धर्मचक्रं प्रावर्त्तयिष्यत् । अप्रवर्त्तनीयं अमणेन वा ब्राह्मणेन
 वा देवेन वा मारेण वा ब्रह्मणा वा केनचिद्वा पुनर्लौके सहधर्मेण ।
 यस्मात्तर्हि सुभूते तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य धर्मचक्रमभावो
 न भावस्तस्मात्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो धर्मचक्रं प्रवर्त्तयत्य-
 प्रवर्त्तनीयं अमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन मारेण वा केनचिद्वा
 पुनर्लौके सहधर्मेण । स चेत् सुभूते सत्त्वाभावोऽभविष्यन्नाभावो
 येषां कृते तथागतेनार्हता सम्यक्सम्बुद्धेन धर्मचक्रं प्रवर्त्तितं नेह
 ते सत्त्वा अनुपधिगेषे निर्वाणधातौ परिणिरवापयिष्यत् । यस्मा-
 त्तर्हि सुभूते सत्त्वा अभावो न भाव वा येषां कृते तथागते-
 नार्हता सम्यक्सम्बुद्धेन धर्मचक्रं प्रवर्त्तितं । तस्मात् सत्त्वा अनुपधि-
 गेषे निर्वाणधातौ परिनिर्वाणतां परिनिर्वाणं च परिनिर्वा-
 णस्यति च ।

यत्पुनः सुभूतिरेवमाह । आकाशममं तद्यानमिति । एवमेतत्
 सुभूते एवमेतत् आकाशममं तद्यानं तद्यथापि नाम सुभूते

एकादशपरिवर्तः ।

१५६१

आकाशस्य न पूर्वदिक् प्रज्ञायते न दक्षिणा न पश्चिमा नोत्तरा
 नोर्द्धा नाधो नानुविदिशः प्रज्ञायन्ते । एवमेव सुभूते तस्य महा-
 यानस्य न पूर्वदिक् प्रज्ञायते न दक्षिणा न पश्चिमानोत्तरा
 नानुविदिशः प्रज्ञायन्ते । तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं ।
 तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न नीलं न पीतं न लोहितं
 नावदातं नाञ्जिष्ठं न स्फटिकरजतवर्णमेव मेव सुभूते तन्महायानं
 न नीलं न पीतं न लोहितं नावदातं नाञ्जिष्ठं न स्फटिकरजत-
 वर्णं तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते
 आकाशं नातीतं नानागतं न प्रत्युत्पन्नमेव मेव सुभूते तन्महायानं
 नातीतं नानागतं न प्रत्युत्पन्नं तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं ।
 तद्यथापि नाम सुभूते आकाशस्य न हानिर्नष्टद्विर्नपरिहाणिः
 एवमेव तस्य महायानस्य न हानिर्नष्टद्विर्नपरिहाणिस्तेनोच्यते
 आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशस्य न संक्षेपो
 न व्यवदानमेव मेव सुभूते तस्य महायानस्य न संक्षेपो न व्यवदानं
 तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशस्य
 नोत्पादो न विरोधो न स्थितिर्नविष्टिति न स्थितेरण्णयात्वं
 प्रज्ञायते । एवमेव सुभूते तस्य महायानस्य नोत्पादो न निरोधो न
 स्थितिर्नविष्टितिर्नस्थितेरण्णयात्वं प्रज्ञायते । तेनोच्यते आकाशसमं
 तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न कुशलं नाकुशलं
 न व्याकृतमेव मेव सुभूते तन्महायानं न कुशलं नाकुशलं न व्याकृतं
 तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं
 न दृष्टं न श्रुतं न मतं न विज्ञातमेवमेव सुभूते तन्महायानं

न दृष्टं न श्रुतं न मतं न विज्ञातं तेनोच्यते . आकाशसमं
तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न ज्ञेयं नाज्ञेयं न
विज्ञेयं न परिज्ञेयं न साक्षात्कर्त्तव्यं न प्रहातव्यं न भावयितव्य-
मेवमेव सुभूते तन्महायानं न ज्ञेयं नाऽज्ञेयं न विज्ञेयं न परिज्ञेयं
न साक्षात्कर्त्तव्यं न प्रहातव्यं न भावयितव्यं तेनोच्यते आकाशसमं
तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न विपाको न विपाक-
धर्म एवमेव सुभूते तन्महायानं न विपाको न विपाकधर्म तेनो-
च्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न
कामधातुपर्यापन्नं न रूपधातुपर्यापन्नं नारूपधातुपर्यापन्नमेवमेव
सुभूते तन्महायानं न कामधातुपर्यापन्नं न रूपधातुपर्यापन्नं नारूप-
धातुपर्यापन्नं तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम
सुभूते आकाशं न सरागं न विरागं न सद्देषं न विगतद्वेषं न समोहं
न विगतमोहं । एवमेव सुभूते तन्महायानं न सरागं न विरागं न
सद्देषं न विगतद्वेषं न समोहं विगतमोहं । तेनोच्यते आकाशसमं
तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशे न प्रथम चित्तोत्पादो
न द्वितीयो न तृतीयो न चतुर्थो न पञ्चमो न षष्ठो न सप्तमो
नाष्टमो न नवमो न दशमश्चित्तोत्पादः । एवमेव सुभूते तत्र
महायाने न प्रथमश्चित्तोत्पादो न द्वितीयो न तृतीयो न चतुर्थो
न पञ्चमो न षष्ठो न सप्तमो नाष्टमो न नवमो न दशम-
श्चित्तोत्पादः । तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम
सुभूते आकाशे न शुक्लविदर्शनाभूमिर्नगोचरभूमिर्नाष्टमकभूमिर्न-
दर्शनभूमिर्नतनुभूमिर्नवीतरागभूमिर्नकृताविभूमिरेवमेव सुभूते तत्र

महायाने न शुक्लविदर्शनाभूमिर्नगोत्रभूमिर्नाष्टकभूमिर्नदर्शनभूमिर्न-
तनुभूमिर्नकृताविभूमिस्तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि
नाम सुभूते आकाशे न ओतापत्तिफलं न सकृदागामिफलं
नाऽनागामिफलं नार्हत्त्वमेवमेव सुभूते तत्र महायाने न ओत
आपत्तिफलं न सकृदागामिफलं नाऽनागामिफलं तेनोच्यते आकाश-
समं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशे न आवकभूमिर्न-
प्रत्येकबुद्धभूमिर्नबोधिसत्त्वभूमिर्नसम्यक्सम्बुद्धभूमिरेवमेव सुभूते तत्र
महायाने न आवकभूमिर्नप्रत्येकबुद्धभूमिर्नबोधिसत्त्वभूमिर्नसम्यक्-
सम्बुद्धभूमिस्तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते
आकाशं न रूपि नारूपि न सनिदर्शनं नानिदर्शनं न प्रतिघं
नाऽप्रतिघं न संयुक्तं न वियुक्तमेवमेव सुभूते तन्महायानं न रूपि
नारूपि न सनिदर्शनं नाऽनिदर्शनं न प्रतिघं नाऽप्रतिघं न संयुक्तं
न वियुक्तं तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते
आकाशं न नित्यं नाऽनित्यं न सुखं न दुःखं नात्मा नाऽनात्मा
न शुभं नाऽशुभं । एवमेव सुभूते तन्महायानं न नित्यं नाऽनित्यं
न सुखं न दुःखं नात्मा नाऽनात्मा न शुभं नाऽशुभं तेनोच्यते
आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न शून्यं
नाऽशून्यं न निमित्तं नाऽनिमित्तं न प्रणिहितं नाऽप्रणिहितमेव-
मेव तन्महायानं न शून्यं नाऽशून्यं न निमित्तं नाऽनिमित्तं न
प्रणिहितं नाऽप्रणिहितं तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि
नाम सुभूते आकाशं न शान्तं नाऽशान्तं न विविक्तं नाऽविविक्तं ।
एवमेव सुभूते तन्महायानं न शान्तं नाऽशान्तं न विविक्तं नाऽविविक्तं

तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं
 नालोको न तमः एवमेव सुभूते तन्महायानं नालोको न तमः
 तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं
 नोपलभ्यते । एवमेव तन्महायानं नोपलभ्यते । तेनोच्यते
 आकाशसमं तद्यानं । तद्यथापि नाम सुभूते आकाशं न प्रव्याहारो
 नाऽप्रव्याहारः । एवमेव सुभूते तन्महायानं न प्रव्याहारो नाऽप्र-
 व्याहारः । तेनोच्यते आकाशसमं तद्यानं । अनेन सुभूते
 पर्यायेणाकाशसमं तद्यानं यदुत महायानम् ।

यदपि सुभूतिरेवमाह । यथाकाशेऽप्रमेयानामसंख्येयानां
 सत्त्वानामवकाशः । एवमेव तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां
 सत्त्वानामवकाश इति । एवमेतत् सुभूते एवमेतत् यथाकाशे-
 ऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । एवमेतस्मिन् महायाने-
 ऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोः सत्त्वासत्तया
 हि सुभूते आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता
 वेदितव्या । अनेनापि पर्यायेण तस्मिन् महायाने अप्रमेयानाम-
 संख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथा हि सुभूते ये च
 सत्त्वा यच्चाकाशं यच्च महायानं सर्वं तन्नोपलभ्यते । पुनरपरं सुभूते
 सत्त्वाप्रमाणतया आकाशप्रमाणतावेदितव्या । आकाशप्रमाणतया
 महायानप्रमाणतावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन्
 महायाने अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतो-
 स्तथाहि सुभूते ये च सत्त्वायच्चाकाशं यच्च महायानं सर्वं तन्नोप-
 लभ्यते । पुनरपरं सुभूते सत्त्वापरिमाणतया आकाशापरिमाणता-

वेदिता । आकाशापरिमाणतया महायानाऽपरिमाणावेदिता ।
 अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां
 सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते ये च यच्चाकाशं
 यच्च महायानं सर्वमेतन्नोपलभ्यते । पुनरपरं सुभूते सत्तासत्तया-
 धर्मधात्वसत्तावेदितव्या । धर्मधात्वसत्तया आकाशासत्तावेदितव्या ।
 आकाशासत्तया महायानासत्तावेदितव्या । महायानासत्तया
 अप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या ।
 असंख्येयासत्तयाऽपरिमाणासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते
 पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः ।
 तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते ये च सत्त्वा यस्य धर्मधातुर्यच्चाकाशं
 यच्च महायानं यच्चाऽप्रमेयं यच्चाऽसंख्येयं यच्चापरिमाणं सर्वमेत-
 न्नोपलभ्यते । पुनरपरं सुभूते सत्त्वोसत्तया तथताऽसत्तावेदितव्या ।
 तथताऽसत्तया आकाशाऽसत्तावेदितव्या । आकाशासत्तयामहा-
 यानाऽसत्तावेदितव्या । महायानाऽसत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या ।
 अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या । असंख्येयासत्तयाऽपरि-
 माणासत्तयासर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण
 तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य
 हेतोस्तथाहि सुभूते ये च सत्त्वायस्य धर्मधातुर्यच्चाकाशं यच्च महा-
 यानं यच्चाप्रमेयं यच्चाऽसंख्येयं यच्चाऽपरिमाणं सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।
 पुनरपरं सुभूते सत्ताऽसत्तया तथताऽसत्तावेदितव्या । तथता-
 ऽसत्तया आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशाऽसत्तया महायाना-
 सत्तावेदितव्या । महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेया-

ऽसत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या । असंख्येयासत्तयाऽपरिमाणसत्ता-
वेदितव्या । अपरिमाणसत्तयासर्वधर्माऽसत्तावेदितव्या । अनेनापि
सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्ता-
नामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते ये च सत्ताया च
तथता यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाऽप्रमेयं यच्चाऽसंख्येयं
यच्चाऽपरिमाणं ये च सर्वधर्माः सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मसत्तयासत्तावेदितव्या । सत्ता-
ऽसत्तयाजीवाऽसत्तावेदितव्या । जीवाऽसत्तयाजन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तयापोषाऽसत्तावेदितव्या । पोषासत्तयापुरुषासत्तावेदि-
तव्या । पुरुषाऽसत्तयापुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तयामनुजा-
सत्तावेदितव्या । मनुजाऽसत्तयामानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
ऽसत्तयाकारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तयावेदकासत्तावेदि-
तव्या । वेदकासत्तयाजानकासत्तावेदितव्या । जानकाऽसत्तया-
पशकाऽसत्तावेदितव्या । पशकाऽसत्तयाभूतकोव्यसत्तयावेदितव्या ।
भूतकोव्यसत्तया आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशासत्तयामहा-
यानाऽसत्तावेदितव्या । महायानाऽसत्तयाऽप्रमेयाऽसत्तावेदितव्या ।
अप्रमेयाऽसत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या । असंख्येयाऽसत्तयाऽपरि-
माणसत्तावेदितव्या । अपरिमाणसत्तयासर्वधर्माऽसत्तावेदितव्या ।
अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां
सत्तानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो
यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषा यश्च पुङ्गलः । यश्च
मनुजो यश्च मानवो । यश्च कारकोऽकारको यश्च जानको यश्च

पशको या च भूतकोटि यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाऽप्रमेयं
यच्चाऽसंख्येयं यच्चाऽपरिमाणं ये च सर्वधर्माः सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।
पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वाऽसत्तावेदितव्या । सत्त्वाऽसत्तया
जीवाऽसत्तावेदितव्या । जीवाऽसत्तया जन्त्वसत्तावेदितव्या । जन्त्व-
सत्तया पोषाऽसत्तावेदितव्या । पोषाऽसत्तया पुरुषासत्तावेदितव्या ।
पुरुषाऽसत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजासत्ता-
वेदितव्या । मनुजाऽसत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवासत्तया
कारकासत्तावेदितव्या । कारकाऽसत्तया वेदकाऽसत्तावेदितव्या ।
वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकाऽसत्तया पशका-
ऽसत्तावेदितव्या । पशकासत्तयाऽचिन्त्यधात्वसत्तावेदितव्या । अचिन्त्य-
धात्वसत्तया रूपाऽसत्तावेदितव्या । रूपासत्तया वेदनासत्तावेदितव्या ।
वेदनासत्तया संज्ञाऽसत्तावेदितव्या । संज्ञासत्तया संस्काराऽसत्ता-
वेदितव्या । संस्काराऽसत्तया विज्ञानाऽसत्तावेदितव्या । विज्ञाना-
सत्तया आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता-
वेदितव्या । महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेया-
सत्तयाऽसंख्येयाऽसत्तावेदितव्या । असंख्येयाऽसत्तयाऽपरिमाणसत्त-
वेदितव्या । अपरिमाणसत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि
सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वा-
नामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो
यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च
मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको
यश्च पशको यश्चाऽचिन्त्यधातुर्यच्च रूपं या च वेदनाया च संज्ञा

ये च संस्कारा यच्च विज्ञानं यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चा-
 प्रमेयं यच्चाऽसंख्येयं यच्चाऽपरिमाणं ये च सर्वधर्माः सर्वमेतन्नोप-
 लभ्यते । पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या ।
 सत्त्वासत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
 जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदितव्या ।
 पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजासत्ता-
 वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवाऽसत्तावेदितव्या । मानवासत्तया-
 कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदितव्या ।
 वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया पश्यकासत्ता-
 वेदितव्या । पश्यकासत्तया चक्षुरसत्तावेदितव्या । चक्षुरसत्तया
 श्रोत्रासत्तावेदितव्या । श्रोत्रासत्तया घ्राणासत्तावेदितव्या । घ्राणा-
 सत्तया जिह्वासत्तावेदितव्या । जिह्वासत्तया कायासत्तावेदितव्या ।
 कायासत्तया मनोऽसत्तावेदितव्या । मनोऽसत्तया आकाशसत्त-
 वेदितव्या । आकाशसत्तया महायानासत्तावेदितव्या । महायाना-
 सत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयाऽसत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदि-
 तव्या । असंख्येयसत्तयाऽपरिमाणासत्तावेदितव्या । अपरिमाणा-
 सत्तया सर्वधर्माऽसत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण
 तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य
 हेतोस्तथाहि सुभूते यस्यात्मा यस्य सत्त्वो यस्य जीवो यस्य
 जन्तुर्यस्य पोषो यस्य पुरुषो यस्य पुङ्गलो यस्य मनुजो यस्य
 मानवो यस्य कारको यस्य वेदको यस्य जानको यस्य पश्यको
 यच्च चक्षुर्यच्च श्रोत्रं यच्च घ्राणं यच्च जिह्वा यस्य कायः यच्च मनः

एकादशपरिवर्तः ।

१५६६

यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाऽप्रमेयं यच्चाऽसंख्येयं यच्चापरिमाणं
ये च सर्वधर्माः । तत्सर्वं नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवाऽसत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजा-
सत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकसत्तावेदितव्या । कारकसत्तया वेदकासत्तावेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया पश्य-
कासत्तावेदितव्या । पश्यकासत्तया रूपासत्तावेदितव्या । रूपा-
सत्तया शब्दासत्तावेदितव्या । शब्दासत्तया गन्धासत्तावेदितव्या ।
गन्धासत्तया रसासत्तावेदितव्या । रसासत्तया स्पर्शासत्तावेदितव्या ।
स्पर्शासत्तया धर्मासत्तावेदितव्या । धर्मासत्तया आकाशसत्ता-
वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानसत्तावेदितव्या । महायान-
सत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदि-
तव्या । असंख्येयसत्तयाऽपरिमाणासत्तावेदितव्या । अपरिमाण-
सत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण
तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयाणां सत्त्वानामवकाशः । तत्-
कथ्यहेतोस्तथा हि सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च
यन्तु यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो
यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्यको यच्च रूपं यश्च
शब्दः यश्च गन्धो यश्च रसो यश्च स्पर्शः ये च धर्माः यच्चाकाशं यच्च

महायानं यच्चाप्रमेयं सच्चासंख्येयं यच्चाऽपरिमाणं ये च सर्वधर्माः ।
सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्तासत्तावेदितव्या । सत्ता-
सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजा-
सत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया पश्य-
कासत्तावेदितव्या । पश्यकासत्तया चतुर्विज्ञानासत्तावेदितव्या ।
चतुर्विज्ञानासत्तया श्रोत्रविज्ञानासत्तावेदितव्या । श्रोत्रविज्ञाना-
सत्तया घ्राणविज्ञानासत्तावेदितव्या । घ्राणविज्ञानासत्तया जिह्वा-
विज्ञानासत्तावेदितव्या । जिह्वाविज्ञानासत्तया कायविज्ञानासत्ता-
वेदितव्या । कायविज्ञानासत्तया मनोविज्ञानासत्तावेदितव्या ।
मनोविज्ञानासत्तया आकाशसत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया
महायानासत्तावेदितव्या । महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या ।
अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या । असंख्येयासत्तयाऽपरिमा-
णासत्तावेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या ।
अनेनापि सुभूते पर्यायेण महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयाणां सत्ता-
नामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यस्यात्मा यश्च सत्त्वो यश्च
जीव यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो
यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्यको

यच्चचतुर्विज्ञानं यच्च ओत्रविज्ञानं यच्च घ्राणविज्ञानं यच्च
जिह्वाविज्ञानं यच्च कायविज्ञानं यच्च मनोविज्ञानं यच्चाकाशं यच्च
महायानं यच्चाप्रमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः
सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषसत्तया पुरुषसत्तावेदि-
तव्या । पुरुषसत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलसत्तया मनुजा-
सत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया
पश्यासत्तावेदितव्या । पश्यासत्तया चक्षुःसंस्पर्शासत्तावेदितव्या ।
चक्षुःसंस्पर्शासत्तया ओत्रसंस्पर्शासत्तावेदितव्या । ओत्रसंस्पर्शा-
सत्तया घ्राणसंस्पर्शासत्तावेदितव्या । घ्राणसंस्पर्शासत्तया जिह्वा-
संस्पर्शासत्तावेदितव्या । जिह्वासंस्पर्शासत्तया कायसंस्पर्शासत्ता-
वेदितव्या । कायसंस्पर्शासत्तया मनःसंस्पर्शासत्तावेदितव्या । मनः-
संस्पर्शासत्तया आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशसत्तया महा-
यानासत्तावेदितव्या । महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या ।
अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरि-
माणासत्तावेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या ।
अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयाणां
सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि यश्चात्मा यस्य सत्त्वो यस्य

जीवो यस्य जन्तुर्यस्य पोषो यस्य पुरुषो यस्य पुङ्गलो यस्य मनुजो यस्य
मानवो यस्य कारको यस्य वेदको यस्य जानको यस्य पश्यको यस्य चक्षुः
संस्पर्शो यस्य श्रोत्रसंस्पर्शो यस्य घ्राणसंस्पर्शो यस्य जिह्वासंस्पर्शो यस्य
कायसंस्पर्शो यस्य मनःसंस्पर्शो यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं
यच्चाऽसंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता-
वेदितव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया
मनुजासत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या ।
मानवासत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदका-
सत्तावेदितव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानका-
सत्तया पश्यासत्तावेदितव्या । पश्यासत्तया चक्षुःसंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । चक्षुःसंस्पर्शजावेदनासत्तया श्रोत्रसंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । श्रोत्रसंस्पर्शजावेदनासत्तया घ्राणसंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । घ्राणसंस्पर्शजावेदनासत्तया जिह्वासंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । जिह्वासंस्पर्शजावेदनासत्तया कायसंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । कायसंस्पर्शजावेदनासत्तया मनःसंस्पर्शजावेदना-
सत्तावेदितव्या । मनःसंस्पर्शजावेदनासत्तया आकाशासत्तावेदि-
तव्या । आकाशासत्तया महायानासत्तावेदितव्या । महायाना-
सत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तया असंख्येयासत्ता-
वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्तावेदितव्या । अपरि-

माणसत्तया सर्व्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयाणां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यस्यात्मा यस्य सत्त्वो यस्य जीवो यस्य जन्तु र्यस्य पोषो यस्य पुरुषो यस्य पुङ्गलो यस्य मनुजो यस्य मानवो यस्य कारको यस्य वेदको यस्य जानको यस्य पशको या च चक्षुः-संस्पर्शजावेदना या च श्रोत्रसंस्पर्शजावेदना या च घ्राणसंस्पर्शजावेदना या च जिह्वासंस्पर्शजावेदना या च कायसंस्पर्शजावेदना या च मनःसंस्पर्शजावेदना यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्व्वधर्माः सर्व्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वासत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या । जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदितव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजासत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवासत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदितव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया पशकासत्तावेदितव्या । पशकासत्तया पृथिवीधालसत्तावेदितव्या । पृथिवीधालसत्तया अम्बालसत्तावेदितव्या । अम्बालसत्तया तेजोधालसत्तावेदितव्या । तेजोधालसत्तया वायुधालसत्तावेदितव्या । वायुधालसत्तया आकाशधालसत्तावेदितव्या । आकाशधालसत्तया विज्ञानधालसत्तावेदितव्या । विज्ञानधालसत्तया आकाशासत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्तावेदितव्या । महायाना-

सत्तया अप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्तावेदि-
तव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्तावेदितव्या । अपरिमाणा-
सत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण
तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य
हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तु
यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो
यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्वको यश्च पृथिवी-
धातुर्यश्चाभ्यातुर्यश्च तेजोधातुर्यश्च वायुधातुर्यश्चाकाशधातुर्यश्च
विज्ञानधातुर्यश्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं । यच्चाऽसंख्येयं
यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
जासत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया पश्व-
कासत्तावेदितव्या । पश्वकासत्तया अविद्यासत्तावेदितव्या । अवि-
द्यासत्तया संस्कारासत्तावेदितव्या । संस्कारासत्तया विज्ञानासत्ता-
वेदितव्या । विज्ञानासत्तया नामरूपासत्तावेदितव्या । नामरूपा-
सत्तया षडायतनासत्तावेदितव्या । षडायतनासत्तया स्पर्शासत्ता-
वेदितव्या । स्पर्शासत्तया वेदनासत्तावेदितव्या । वेदनासत्तया

तृष्णासत्तावेदितव्या । तृष्णासत्तया उपादानासत्तावेदितव्या । उपा-
 दानासत्तया भवासत्तावेदितव्या । भवासत्तया जात्यसत्तावेदितव्या ।
 जात्यसत्तया जरामरणासत्तावेदितव्या । जरामरणासत्तया आका-
 शासत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्तावेदितव्या ।
 महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येया-
 सत्तावेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्तावेदितव्या ।
 अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते
 पर्यायेण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामव-
 काशः तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यस्यात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो
 यश्च जन्तु र्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च
 मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्यको यच्चा-
 ऽविद्या ये च संस्कारा यच्च विज्ञानं यच्च नाम रूपं यच्च षडाय-
 तनं यश्च स्पर्शा या च वेदनाया च तृष्णा यच्चोपादानं यश्च भवो
 या च जातिर्यच्च जरामरणं यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाऽप्रमेयं
 यच्चाऽसंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
 सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
 जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदि-
 तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
 जासत्तावेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्तावेदितव्या । मानवा-
 सत्तया कारकासत्तावेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्तावेदि-
 तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्तावेदितव्या । जानकासत्तया

१५७६

श्रुतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

पश्यकासत्तावेदितव्या । पश्यकासत्तया दानपारमिताऽसत्तावेदि-
तव्या । दानपारमिताऽसत्तया शीलपारमितासत्तावेदितव्या ।
शीलपारमितासत्तया चान्तिपारमितासत्तावेदितव्या । चान्ति-
पारमितासत्तया वीर्यपारमितासत्तावेदितव्या । वीर्यपारमिता-
सत्तया ध्यानपारमितासत्तावेदितव्या । ध्यानपारमितासत्तया
प्रज्ञापारमितासत्तावेदितव्या । प्रज्ञापारमितासत्तया आकाशा-
सत्तावेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्तावेदितव्या । महा-
यानासत्तयाऽप्रमेयासत्तावेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्ता-
वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणसत्तावेदितव्या । अपरि-
माणसत्तया सर्वधर्मासत्तावेदितव्या । अनेनापि सुभूते पथ्या-
येण तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि । यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च
जन्तु यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च
मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्यको या च
दानपारमिताया च शीलपारमिताया च चान्तिपारमिताया च
वीर्यपारमिताया च ध्यानपारमिताया च प्रज्ञापारमिता यच्चा-
काशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च
सर्वधर्माः सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्तावेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवासत्तावेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्तावेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्तावेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्तावेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्तावेदितव्या । पुङ्गलासत्तया

मनुजासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवासत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदितव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पशकासत्ता वेदितव्या । पशकासत्तया अध्यात्मशून्यतासत्ता वेदितव्या । अध्यात्मशून्यतासत्तया बहिर्द्धाशून्यतासत्ता वेदितव्या । बहिर्द्धाशून्यतासत्तया अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतासत्ता वेदितव्या । अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतासत्तया शून्यताशून्यतासत्ता वेदितव्या । शून्यताशून्यतासत्तया महाशून्यतासत्ता वेदितव्या । महाशून्यतासत्तया परमार्थशून्यतासत्ता वेदितव्या । परमार्थशून्यतासत्तया संस्कृतशून्यतासत्ता वेदितव्या । संस्कृतशून्यतासत्तयाऽसंस्कृतशून्यतासत्ता वेदितव्या । असंस्कृतशून्यतासत्तया अत्यन्तशून्यतासत्ता वेदितव्या । अत्यन्तशून्यतासत्तया अनवरागशून्यतासत्ता वेदितव्या । अनवरागशून्यतासत्तया अनवकारशून्यतासत्ता वेदितव्या । अनवकारशून्यतासत्तया प्रकृतिशून्यतासत्ता वेदितव्या । प्रकृतिशून्यतासत्तया सर्वधर्मशून्यतासत्तावेदितव्या । सर्वधर्मशून्यतासत्तया खलचणशून्यता वेदितव्या । खलचणशून्यतासत्तया अनुपलम्भशून्यतासत्ता वेदितव्या । अनुपलम्भशून्यतासत्तया अभावशून्यतासत्ता वेदितव्या । अभावशून्यतासत्तया स्वभावशून्यतासत्ता वेदितव्या । स्वभावशून्यतासत्तया अभावस्वभावशून्यतासत्ता वेदितव्या । अभावस्वभावशून्यतासत्तया आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता वेदितव्या । महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्रमेयासत्तया अपरिमाणासत्तावेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या ।

अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणामशङ्क्ये-
यानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्मा यश्च
सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च
मनुजा यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च
पशको या चाऽध्यात्मशून्यता या च बहिर्द्वाशून्यतायाचाध्यात्म-
बहिर्द्वाशून्यतायाच शून्यताशून्यतायाच महाशून्यतायाच परमार्थ-
शून्यतायाच संस्कृतशून्यतायाचासंस्कृतशून्यतायाचात्यन्तशून्यताया-
चानवरागशून्यतायाचानवकारशून्यतायाच प्रकृतिशून्यतायाच सर्व-
धर्माशून्यतायाच खलचणशून्यतायाचाऽनुपलम्भशून्यतायाचाऽभाव-
शून्यतायाच स्वभावशून्यतायाचाऽभावस्वभावशून्यता यच्चाकाशं यच्च
महायानं यच्चाऽपरिमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्व-
धर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्ता वेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवसत्ता वेदितव्या । जीवसत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
जासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पश-
कासत्ता वेदितव्या । पशकासत्तया स्मृत्युपस्थानासत्ता वेदितव्या ।
स्मृत्युपस्थानासत्तया सम्यक्प्रहाणासत्ता वेदितव्या । सम्यक्प्रहाणा-
सत्तया ऋद्धिपादासत्ता वेदितव्या । ऋद्धिपादासत्तया इन्द्रिया-

सत्ता वेदितव्या । इन्द्रियासत्तया बलासत्ता वेदितव्या । बलासत्तया बोध्यङ्गासत्ता वेदितव्या । बोध्यङ्गासत्तया आर्याष्टाङ्गमार्गासत्ता वेदितव्या । आर्याष्टाङ्गमार्गासत्तया आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता वेदितव्या । महायानासत्तयाऽप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्ता वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्ता वेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि यथात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गवो यश्च मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्वको यानि स्मृत्युपस्थानानि यानि सम्यक् प्रहाणानि ये चर्द्धिपादाः यानीन्द्रियाणि यानि बलानि यानि बोध्यङ्गानि यथा-
र्याष्टाङ्गमार्गो यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाऽपरिमेयं यच्चाऽसंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मसत्तया सत्त्वासत्ता वेदितव्या । सत्त्वासत्तया जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या । जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदितव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गवासत्ता वेदितव्या । पुङ्गवासत्तया मनुजासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवासत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदितव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पश्वकासत्ता वेदितव्या । पश्वकासत्तया आर्यसत्तासत्ता वेदितव्या ।

आर्यसत्यासत्तया ध्यानासत्ता वेदितव्या । ध्यानासत्तया अप्रमाणा-
 सत्ता वेदितव्या । अप्रमाणासत्तया आरूप्यसमापत्त्यसत्ता वेदितव्या ।
 आरूप्यसमापत्त्यसत्तया विमोक्षासत्ता वेदितव्या । विमोक्षासत्तया
 अनुपूर्वविहारसमापत्त्यसत्ता वेदितव्या । अनुपूर्वविहारसमापत्त्य-
 सत्तया शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखासत्ता वेदितव्या ।
 शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखासत्तया अभिज्ञासत्ता वेदि-
 तव्या । अभिज्ञासत्तया समाध्यसत्ता वेदितव्या । समाध्यसत्तया
 धारणीमुखासत्ता वेदितव्या । धारणीमुखासत्तया आकाशासत्ता
 वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता वेदितव्या । महायाना-
 सत्तया अप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्ता
 वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्ता वेदितव्या । अपरि-
 माणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण
 तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य
 हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्म यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च
 पोषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको
 यश्च जानको यश्च पशुको यानि चार्यसत्यानि यानि चाप्रमाणानि
 याश्चाख्यसमापत्तयो ये च विमोक्षा याश्चानुपूर्वविहारसमापत्तयो
 यानि च शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखानि याश्चाभिज्ञाः
 ये च समाध्यो यानि च धारणीमुखानि यच्चाकाशं यच्च महा-
 यानं यच्चाप्रमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः ।
 सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्तासत्तया वेदितव्या । सत्ता-

सत्तया जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
जासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पश्व-
कासत्ता वेदितव्या । पश्वकासत्तया तथागतबलासत्ता वेदितव्या ।
तथागतबलासत्तया वैशारद्यासत्ता वेदितव्या । वैशारद्यासत्तया
प्रतिसम्बिदसत्ता वेदितव्या । प्रतिसम्बिदसत्तया महाकरुणासत्ता
वेदितव्या । महाकरुणासत्तया आवेणिकबुद्धधर्मासत्तावेदितव्या ।
आवेणिकबुद्धधर्मासत्तया आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशा-
सत्तया महायानासत्ता वेदितव्या । महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता
वेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येयासत्ता वेदितव्या । असंख्येया-
सत्तयाऽपरिमाणासत्ता वेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मा-
सत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायाने
अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि
सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च
पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च
वेदको यश्च जानको यश्च पश्वको यानि च तथागतबलानि
यानि च वैशारद्यानि याश्च प्रतिसम्बिदो या च महाकरुणा ये
चावेणिकबुद्धधर्माः यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चापरिमेयं यच्चा-
संख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्तासत्ता वेदितव्या । सत्ता-
 सत्तया जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या ।
 जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदि-
 तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
 जासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवा-
 सत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदि-
 तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया
 पश्यासत्ता वेदितव्या । पश्यासत्तया गोचभूधर्मासत्ता वेदितव्या ।
 गोचभूधर्मासत्तया अष्टामकधर्मासत्ता वेदितव्या । अष्टामकधर्मा-
 सत्तया दर्शनकभूम्यसत्ता वेदितव्या । दर्शनकभूम्यसत्तया तनुभूम्यसत्ता
 वेदितव्या । तनुभूम्यसत्तया वीतरागभूम्यसत्ता वेदितव्या । वीतराग-
 भूम्यसत्तया कृताविभूम्यसत्ता वेदितव्या । कृताविभूम्यसत्तया आका-
 शासत्ता वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता वेदितव्या ।
 महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्रमेयासत्तया असंख्ये-
 यासत्ता वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमानासत्ता वेदितव्या ।
 अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते
 पर्यायेण तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामव-
 काशं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यस्यात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो
 यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च
 मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्याको ये च
 गोचभूधर्माः ये चाष्टामकधर्माः ये च दर्शनकभूमिधर्माः ये च
 तनुभूमिधर्माः ये च वीतरागभूमिधर्माः ये च कृताविधर्माः

यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं
ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वासत्ता वेदितव्या । सत्त्वा-
सत्तया जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया अनु-
जासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पश्य-
कासत्ता वेदितव्या । पश्यकासत्तया श्रोत आपन्नासत्ता वेदितव्या ।
श्रोत आपन्नासत्तया सहृदागाम्यसत्ता वेदितव्या । सहृदागाम्यसत्तया
अनागाम्यसत्ता वेदितव्या । अनागाम्यसत्तया अर्हदसत्ता वेदितव्या ।
अर्हदसत्तया आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशासत्तया महायाना-
सत्ता वेदितव्या । महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्र-
मेयासत्तया असंख्येयासत्ता वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरि-
माणासत्ता वेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या ।
अनेनापि सुभूते पय्यायेण तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणा-
मसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथा हि सुभूते
यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो
यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको
यश्च जानको यश्च पश्यको यश्च श्रोत आपन्नो यश्च सहृदा-
गामी यश्चानागामी यश्चार्हन् यच्चाकाशं यच्च महायानं

यच्चाप्रमेयं सच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेत-
न्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्तासत्ता वेदितव्या । सत्ता-
सत्तया जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या ।
जन्वसत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदि-
तव्या । पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनु-
जासत्ता वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवा-
सत्तया कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदि-
तव्या । वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया
पश्यकासत्ता वेदितव्या । पश्यकासत्तया प्रत्येकबुद्धासत्ता वेदितव्या ।
प्रत्येकबुद्धसत्तया सम्यक्सम्बुद्धासत्ता वेदितव्या । सम्यक्सम्बुद्धासत्तया
आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशासत्तया महायानासत्ता वेदितव्या ।
महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता वेदितव्या । अप्रमेयासत्तयाऽसंख्येया-
सत्ता वेदितव्या । असंख्येयासत्तया अपरिमाणासत्ता वेदितव्या । अप-
रिमाणासत्तया सर्वधर्मासत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्या-
येण तस्मिन् महायाने अप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च
जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो यश्च पुङ्गवो यश्च मनुजो यश्च मानवो
यश्च कारको यश्च वेदको यश्च जानको यश्च पश्यको यश्च प्रत्येक-
बुद्धो यश्च सम्यक्सम्बुद्धो सच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं
यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते आत्मासत्तया सत्त्वसत्ता वेदितव्या । सत्त्वासत्तया

एकादशपरिवर्तः ।

१५८५

जीवासत्ता वेदितव्या । जीवासत्तया जन्वसत्ता वेदितव्या । जन्व-
 सत्तया पोषासत्ता वेदितव्या । पोषासत्तया पुरुषासत्ता वेदितव्या ।
 पुरुषासत्तया पुङ्गलासत्ता वेदितव्या । पुङ्गलासत्तया मनुजासत्ता
 वेदितव्या । मनुजासत्तया मानवासत्ता वेदितव्या । मानवासत्तया
 कारकासत्ता वेदितव्या । कारकासत्तया वेदकासत्ता वेदितव्या ।
 वेदकासत्तया जानकासत्ता वेदितव्या । जानकासत्तया पश्यासत्ता
 वेदितव्या । पश्यासत्तया आवकयानासत्ता वेदितव्या । आवक-
 यानासत्तया प्रत्येकबुद्धयानासत्ता वेदितव्या । प्रत्येकबुद्धयानासत्तया
 बुद्धयानासत्ता वेदितव्या । बुद्धयानासत्तया सर्वाकारज्ञतासत्ता वेदि-
 तव्या । सर्वाकारज्ञतासत्तया आकाशासत्ता वेदितव्या । आकाशा-
 सत्तया महायानासत्ता वेदितव्या । महायानासत्तया अप्रमेयासत्ता
 वेदितव्या । अप्रमेयासत्तया असंख्येयासत्ता वेदितव्या । असंख्येया-
 सत्तया अपरिमाणासत्ता वेदितव्या । अपरिमाणासत्तया सर्वधर्मा-
 सत्ता वेदितव्या । अनेनापि सुभूते पर्यायेण तस्मिन् महायाने अप्र-
 मेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामवकाशः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते
 यश्चात्मा यश्च सत्त्वो यश्च जीवो यश्च जन्तुर्यश्च पोषो यश्च पुरुषो
 यश्च पुङ्गलो यश्च मनुजो यश्च मानवो यश्च कारको यश्च वेदको यश्च
 जानको यश्च पशको यच्च आवकयानं यच्च प्रत्येकबुद्धयानं यच्च
 बुद्धयानं यच्च सर्वाकारज्ञता यच्चाकाशं यच्च महायानं यच्चाप्रमेयं
 यच्चासंख्येयं यच्चापरिमाणं ये च सर्वधर्माः । सर्वमेतन्नोपलभ्यते ।

तद्यथापि नाम सुभूते निर्व्याणधातावप्रमेयाणामसंख्येयाना-
 मपरिमाणानां सत्त्वानामवकाशः । एवमेव तस्मिन् महायाने-

ऽप्रमेयानामसंख्येयानामपरिमाणानां सत्त्वानामवकाशः । अनेनापि
 सुभूते पर्यायेण यथाकाशे अप्रमेयाणामसंख्येयानामपरिमाणानां
 सत्त्वानामवकाशः । एवमेव तस्मिन् महायानेऽप्रमेयाणामसंख्येया-
 णामपरिमाणानां सत्त्वानामवकाशः । यदपि सुभूतिरेवमाह
 नापि तस्य महायानस्य गतिर्दृश्यते नागतिर्दृश्यते न स्थानं दृश्यते
 इति । एवमेतत् सुभूते एवमेतत् । न तस्य महायानस्यागतिर्वा
 गतिर्वा दृश्यते । तत्कस्य हेतोरचलाहि सुभूते सर्वधर्माः । तेन
 कुतश्चिदागच्छन्ति न कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति । तत्कस्य
 हेतोस्तथाहि सुभूते रूपं न कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति ।
 न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्नहि सुभूते रूपस्य प्रकृतिः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न रूपस्य
 तथता कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 रूपस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न रूपस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । न वेदना कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न वेदनायास्तथता
 कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न वेदनायाः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । न संज्ञा कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते संज्ञायाः प्रकृतिः कुतश्चिदा-

गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न संज्ञायास्तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न संज्ञायाः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 संज्ञाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । न संस्काराः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न
 कचित्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते संस्काराणां प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न संस्का-
 राणां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न संस्काराणां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न संस्काराणां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न विज्ञानं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते विज्ञा-
 नस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न विज्ञानस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न विज्ञानस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न विज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।

न चक्षुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते चक्षुषः प्रकृतिः कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न चक्षुषस्तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न चक्षुषः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति ।

न चक्षुषो लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचि-
 त्तिष्ठति । न श्रोत्रं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्यहेतोर्न हि सुभूते श्रोत्रस्य प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रस्य तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । श्रोत्रस्य
 स्वभावो न कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 श्रोत्रस्य लक्षणं न कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न घ्राणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्यहेतोर्न हि सुभूते घ्राणस्य प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न घ्राणस्य तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न घ्राणस्य
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति ।
 न घ्राणस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न जिह्वा कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्यहेतोर्न हि सुभूते जिह्वायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न जिह्वाया-
 स्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न
 जिह्वायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न जिह्वाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचिन्तिष्ठति । न कायः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्यहेतोर्न हि सुभूते कायस्य
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति ।

न कायस्य तथता न कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न कायस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न कायस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न मनः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते मनसः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न मनसस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न मनसः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न मनसो लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

न रूपं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते रूपस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न रूपस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न रूपस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न रूपस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति । न शब्दः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शब्दस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शब्दस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शब्दस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शब्दस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न गन्धः

कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते गन्धस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न गन्धस्य तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न गन्धस्य स्वभावः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न गन्धस्य लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न रसः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते रसस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न रसस्य तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति । न कचित्तिष्ठति । न रसस्य स्वभावः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न रसस्य लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्पर्शः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते स्पर्शस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्पर्शस्य तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्पर्शस्य लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न धर्माः
 कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते धर्माणां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छन्ति । न
 कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति । न धर्माणां तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न धर्माणां

स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
न धर्माणां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
कचिन्तिष्ठति ।

न चक्षुर्विज्ञानं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
न्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते चक्षुर्विज्ञानस्य प्रकृतिः कुत-
श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चक्षुर्विज्ञा-
नस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
न चक्षुर्विज्ञानस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
न कचिन्तिष्ठति । न चक्षुर्विज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रविज्ञानं कुतश्चिदाग-
च्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि
सुभूते श्रोत्रविज्ञानस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रविज्ञानस्य तथता कुतश्चिदा-
गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रविज्ञानस्य
स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
न श्रोत्रविज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
न कचिन्तिष्ठति । न घ्राणविज्ञानं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते घ्राण-
विज्ञानस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
न्तिष्ठति । न घ्राणविज्ञानस्य तथता न कुतश्चिदागच्छति । न
कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न घ्राणविज्ञानस्य स्वभावः कुत-
श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न घ्राण-

विज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न जिज्ञाविज्ञानं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते जिज्ञा-
 विज्ञानस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न जिज्ञाविज्ञानस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिज्ञाविज्ञानस्य स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिज्ञा-
 विज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न कायविज्ञानं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते कायविज्ञानस्य प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न काय-
 विज्ञानस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न कायविज्ञानस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायविज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनोविज्ञानं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते मनोविज्ञानस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनोविज्ञानस्य तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनोविज्ञानस्य
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न मनोविज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति ।

न चक्षुःसंस्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते चक्षुःसंस्पर्शस्य प्रकृतिः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न चक्षुःसंस्पर्शस्य
 तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न चक्षुःसंस्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । न चक्षुःसंस्पर्शस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न ओत्रसंस्पर्शः कुतश्चिदा-
 गच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते ओत्रसंस्पर्शस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न ओत्रसंस्पर्शस्य तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न ओत्रसंस्पर्शस्य
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न ओत्रसंस्पर्शस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते घ्राण-
 संस्पर्शस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शस्य
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न जिह्वासंस्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते जिह्वासंस्पर्शस्य प्रकृतिः

कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिज्ञासंस्पर्शस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिज्ञासंस्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिज्ञासंस्पर्शस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न काय-संस्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते कायसंस्पर्शस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते मनःसंस्पर्शस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।

न चक्षुःसंस्पर्शजावेदना कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि न हि सुभूते चक्षुःसंस्पर्शजा वेदनयाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न चक्षुःसंस्पर्शजा वेदनयास्तथता कुतश्चिदागच्छति ।

न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चक्षुःसंस्पर्शजा वेदनायाः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति ।
 न चक्षुःसंस्पर्शजा वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रसंस्पर्शजा वेदनाया कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतो-
 स्तथाहि नहि सुभूते श्रोत्रसंस्पर्शजा वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रसंस्पर्शजा
 वेदनायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न श्रोत्रसंस्पर्शजा वेदनायाः स्वभावः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न श्रोत्रसंस्पर्शजा
 वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शजा वेदना कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते घ्राणसंस्पर्शजा
 वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शजा वेदनायास्तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न घ्राणसंस्पर्शजा वेदनायाः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न घ्राणसंस्पर्शजा वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचिन्तिष्ठति । न जिह्वासंस्पर्शजा वेदना कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते जिह्वासंस्पर्शजा वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न जिह्वासंस्पर्शजा वेदनायास्तथता

कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न जिह्वा-
 संस्पर्शजा वेदनायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न जिह्वासंस्पर्शजा वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शजा वेदना
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न
 हि सुभूते कायसंस्पर्शजा वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शजा वेदनाया-
 स्तथता न कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न कायसंस्पर्शजा वेदनायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न कायसंस्पर्शजा वेदनाया लक्षणं कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शजा
 वेदना कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते मनःसंस्पर्शजा वेदनायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शजा
 वेदनायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न मनःसंस्पर्शजा वेदनायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।

न पृथिवीधातुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते पृथिवीधातोः प्रकृतिः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न पृथिवी-
 धातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्ति-
 ष्ठति । न पृथिवीधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-

ज्ञच्छति न कचित्तिष्ठति । न पृथिवीधातोर्लक्षणं कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाऽभ्यातुः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूतेऽभ्यातोः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाऽभ्यातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाऽभ्यातोः स्वभावः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाऽभ्यातोर्लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न तेजो-
 धातुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते तेजोधातोः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न तेजोधातोस्तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न तेजोधातोः
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न तेजोधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न वायुधातुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते वायुधातोः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न वायु-
 धातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न वायुधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न वायुधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाकाशधातुः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि

सुभूते आकाशधातोः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाकाशधातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाकाशधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाकाशधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

न विज्ञानधातुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते विज्ञानधातोः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विज्ञानधातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विज्ञानधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विज्ञानधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽविद्या कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अविद्यायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽविद्यायास्तथता कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽविद्यायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाविद्याया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न संस्काराः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति । न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते संस्काराणां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न संस्काराणां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न संस्काराणां

स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 संस्काराणां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न विज्ञानं सुभूते कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते विज्ञानस्य प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न विज्ञा-
 नस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न विज्ञानस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न विज्ञानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न नामरूपं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते नाम-
 रूपस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न नामरूपस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचित्तिष्ठति । न नामरूपस्य स्वभावः कुतश्चिदाग-
 च्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न नामरूपस्य लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न षडाय-
 तनं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते षडायतनस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न षडायतनस्य तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न षडायतनस्य
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 षडायतनस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न स्पर्शः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-

त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते स्यार्गस्य प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्यार्गस्य तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्यार्गस्य
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न स्यार्गस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न वेदना कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते वेदनायाः प्रकृतिः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न वेदनाया-
 स्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न
 वेदनायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न वेदनाया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । न तृष्णा कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते तृष्णायाः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न तृष्णा-
 यास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न तृष्णायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न तृष्णायाः लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचित्तिष्ठति । नोपादानं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते उपादानस्य
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 नोपादानस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । नोपादानस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्ग-

च्छति न क्वचित्तिष्ठति । नोपादानस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भवः कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 भवस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्ति-
 ष्ठति । न भवस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न
 क्वचित्तिष्ठति । न भवस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचि-
 द्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भवस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न जातिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 जातेः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति । न क्वचि-
 त्तिष्ठति । न जातेस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति
 न क्वचित्तिष्ठति । न जातेः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचि-
 द्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न जातेर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न जरामरणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 जरामरणस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न
 क्वचित्तिष्ठति । न जरामरणस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न जरामरणस्य स्वभावः कुत-
 श्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न जरामरणस्य
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति ।

न दानपारमिता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न
 क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते दानपारमितायाः

प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न दानपारमितायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न दानपारमितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न दानपारमिताया लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शील-
 पारमिता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शीलपारमितायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शीलपार-
 मितायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न शीलपारमितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न शीलपारमिताया लक्षणं कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चान्ति-
 पारमिता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते चान्तिपारमितायाः प्रकृतिः कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चान्तिपार-
 मितायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न चान्तिपारमितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चान्तिपारमिताया लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न वीर्य-
 पारमिता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते वीर्यपारमितायाः प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न वीर्यपारमिता-

यास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न वीर्यपारमितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न वीर्यपारमितायार्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानपारमिता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न
 हि सुभूते ध्यानपारमितायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानपारमितायास्तथता कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यान-
 पारमितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न ध्यानपारमितायार्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रज्ञापारमिता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते प्रज्ञापारमितायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रज्ञापारमितायास्तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रज्ञापार-
 मितायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न प्रज्ञापारमितायार्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

नाऽध्यात्मशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अध्यात्मशून्यतायाः
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नाध्यात्मशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न

कचिच्छिद्यति । नाध्यात्मशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । नाध्यात्मशून्यतायाः लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । न बहिर्द्धा-
 शून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते बहिर्द्धाशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । न बहिर्द्धाशून्य-
 तायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति ।
 न बहिर्द्धाशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिच्छिद्यति । न बहिर्द्धाशून्यतायाः लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । नाध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । नाध्यात्मबहिर्द्धा-
 शून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 क्षिद्यति । नाध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । नाध्यात्मबहिर्द्धाशून्यतायाः
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । न
 शून्यताशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 क्षिद्यति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शून्यताशून्यतायाः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिच्छिद्यति । न शून्यता-
 शून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 क्षिद्यति । न शून्यताशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न

कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न शून्यताशून्यतायाः लक्षणं कुत-
 सिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न महाशून्यता
 कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते महाशून्यतायाः प्रकृतिः कुतसिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न महाशून्यतास्तथता कुतसिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न महाशून्यतायाः
 स्वभावः कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न महाशून्यतायाः लक्षणं कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न परमार्थशून्यता कुतसिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते परमार्थ-
 शून्यतायाः प्रकृतिः कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न परमार्थशून्यतास्तथता न कुतसिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न परमार्थशून्यतायाः स्वभावः
 कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न पर-
 मार्थशून्यतायाः लक्षणं न कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न संस्कृतशून्यता कुतसिदागच्छति । न कचिद्ग-
 च्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते संस्कृतशून्य-
 तायाः प्रकृतिः कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न संस्कृतशून्यतास्तथता कुतसिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न संस्कृतशून्यतायाः स्वभावः कुतसि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न संस्कृतशून्यताया-
 लक्षणं कुतसिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।

१६०६

शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता ।

नासंस्कृतशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते असंस्कृतशून्यतायाः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नासंस्कृत-
 शून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । नासंस्कृतशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नासंस्कृतशून्यतायार्लक्षणं कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नात्यन्तशून्यता-
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते अत्यन्तशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नात्यन्तशून्यतायास्तथता न कुत
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नात्यन्तशून्य-
 तायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । नात्यन्तशून्यतायार्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नानवराग्रशून्यता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 अनवराग्रशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । नानवराग्रशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नानवराग्रशून्यतायाः स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नानवराग्र-
 शून्यतायार्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । नानवकारशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अनवकारशून्य-

तायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नानवकारशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नानवकारशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नानवकारशून्यताया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रकृतिशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते प्रकृतिशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रकृतिशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रकृतिशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न प्रकृतिशून्यताया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सर्वधर्मशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते सर्वधर्मशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सर्वधर्मशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सर्वधर्मशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सर्वधर्मशून्यताया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न खललक्षणशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते खललक्षणशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न खललक्षणशून्यतायास्तथता कुत-

श्विदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न खल्वणशून्य-
 तायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न खल्वणशून्यताया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽनुपलम्भशून्यता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते अनुपलम्भशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचि-
 द्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽनुपलम्भशून्यतायास्तथता कुतश्चि-
 दागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽनुपलम्भशून्य-
 तायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । नाऽनुपलम्भशून्यताया लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽभावशून्यता कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 अभावशून्यतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । नाभावशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाभावशून्यतायाः स्वभावः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाभावशून्य-
 तायाः लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न स्वभावशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते स्वभावशून्यतायाः
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न स्वभावशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न स्वभावशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।

न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न स्वभावशून्यताया लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाभाव-
 स्वभावशून्यता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अभावस्वभावशून्यतायाः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाऽभाव-
 स्वभावशून्यतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । नाऽभावस्वभावशून्यतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाभावस्वभावशून्यतायालक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।

*न सृत्युपस्थानानि कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते सृत्युपस्थानानां प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न सृत्युप-
 स्थानानां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न सृत्युपस्थानानां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न सृत्युपस्थानानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न सम्यक्प्रहाणानि कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 सम्यक्प्रहाणानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचित्तिष्ठति । न सम्यक्प्रहाणानां तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न सम्यक्प्रहाणानां स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न सम्यक्प्रहा-

---

* This form occurs in all MSS.

णानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नर्द्धिपादाः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते ऋद्धिपादानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नर्द्धिपादानां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नर्द्धिपादानां स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नर्द्धिपादानां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नेन्द्रियाणि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते इन्द्रियाणां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नेन्द्रियाणां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नेन्द्रियाणां स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नेन्द्रियाणां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

न बलानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचि-
 न्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते बलानां प्रकृतिः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न बलानां तथता
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न बलानां
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न बलानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न बोध्यज्ञानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति
 न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते बोध्यज्ञानां प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न बोध्यज्ञानां

तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न बोध्यङ्गानां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न बोध्यङ्गानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न मार्गः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते मार्गस्य
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न
 मार्गस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 न्तिष्ठति । न मार्गस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न मार्गस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नार्थसत्यानि कुतश्चिदागच्छन्ति ।
 न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 आर्थसत्यानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । नार्थसत्यानां तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति । न कचिन्तिष्ठति । नार्थसत्यानां स्वभावः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नार्थसत्यानां लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानानि
 कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते ध्यानानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानानां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानानां स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न ध्यानानां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

१६१२

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

नाप्रमाणानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अप्रमाणानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिद्गच्छन्तिष्ठति । नाप्रमाणानां तथता कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाप्रमाणानां
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नाप्रमाणानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । नारूप्यसमापत्तयः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति
 न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते आरूप्यसमापत्तीनां
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नारूप्यसमापत्तीनां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । नारूप्यसमापत्तीनां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नारूप्यसमापत्तीनां लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विमोचाः
 कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते विमोचाणां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विमोचाणां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न विमोचाणां लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽनुपूर्व-
 विहार समापत्तयः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचि-
 त्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते नवानुपूर्वविहार समापत्तीनां
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न नवानुपूर्वविहार समापत्तीनां तथता कुतश्चिदागच्छति । न

कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न नवानुपूर्वविहार समापत्तीनां
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न नवानुपूर्वविहार समापत्तीनां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोच-
 मुखानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखानां
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखानां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न शून्यतानिमित्ता-
 प्रणिहितविमोचमुखानां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचित्तिष्ठति । न शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोचमुखानां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 नाऽभिज्ञाः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते अभिज्ञानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाभिज्ञानां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाभिज्ञानां स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । नाभिज्ञानां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति ।
 न समाधयः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचित्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते समाधीनां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न समाधीनां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचित्तिष्ठति । न समाधीनां स्वभावः

कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न समाधीनां
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न
 धारणीमुखानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचि-
 त्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते धारणीमुखानां प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न धारणी-
 मुखानां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न धारणीमुखानां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न धारणीमुखानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न दशतथागतबलानि न
 कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते दशानां तथागतबलानां प्रकृतिः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न दशानां तथागत-
 बलानां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न दशानां तथागतबलानां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न दशानां तथागतबलानां लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चत्वारि-
 वैशारद्यानि कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते वैशारद्यानां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न वैशारद्यानां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न वैशारद्यानां
 स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न वैशारद्यानां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न

कचिन्तिष्ठति । न चतस्रः प्रतिषम्विदः कुतश्चिदागच्छन्ति ।
 न कचिद्गच्छन्ति न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 चतसृणां प्रतिषम्विदां प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न चतसृणां प्रतिषम्विदां तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न चतसृणां
 प्रतिषम्विदां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न चतसृणां प्रतिषम्विदां लक्षणं कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न महाकरुणा कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 महाकरुणायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न महाकरुणायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न महाकरुणायाः स्वभावः कुत-
 श्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न महाकरुणाया
 लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नाष्टादशावेणिकबुद्धधर्माः कुतश्चिदागच्छन्ति । न कचिद्गच्छन्ति
 न कचिन्तिष्ठन्ति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते आवेणिकबुद्धधर्माणां
 प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 नावेणिकबुद्धधर्माणां तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । नावेणिकबुद्धधर्माणां स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नावेणिकबुद्धधर्माणां लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।

न सुभूते धर्मधातुः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न

१६१६

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते धर्मधातोः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न धर्म-
 धातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति ।
 न धर्मधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न
 क्वचित्तिष्ठति । न धर्मधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न सुभूते तथता कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 तथतायाः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचि-
 त्तिष्ठति । न तथतायास्तथता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति
 न क्वचित्तिष्ठति । न तथतायाः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति ।
 न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न तथतायार्लक्षणं कुतश्चिदा-
 गच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भूतकोटिः
 कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते भूतकोटेः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न
 क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भूतकोटेस्तथता कुतश्चिदा-
 गच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भूतकोटेः स्वभावः
 कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । न भूत-
 कोटेर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति ।
 न सुभूते अचिन्त्यधातुः कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न
 क्वचित्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते ऽचिन्त्यधातोः प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति । नाऽचिन्त्य-
 धातोस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न क्वचिद्गच्छति न क्वचित्तिष्ठति ।

नाचिऽन्यधातोः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । नाऽचिन्त्यधातोर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सुभूते बोधिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते
 बोधेः प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न बोधेस्तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न बोधेः स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न बोधेर्लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न
 कचिन्तिष्ठति । न सुभूते बुद्धः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते बुद्धस्य प्रकृतिः
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न बुद्धस्य
 तथता कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न
 बुद्धस्य स्वभावः कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 न बुद्धस्य लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचि-
 त्तिष्ठति । न सुभूते संस्कृतं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति
 न कचिन्तिष्ठति । न संस्कृतस्य तथता कुतश्चिदागच्छति । न
 कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न संस्कृतस्य स्वभावः कुतश्चिदा-
 गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न संस्कृतस्य लक्षणं
 कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । न सुभूते
 ऽसंस्कृतं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते ऽसंस्कृतस्य प्रकृतिः कुतश्चिदागच्छति ।
 न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽसंस्कृतस्य तथता कुतश्चिदा-

गच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽसंस्कृतस्य स्वभावः
कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । नाऽसंस्कृतस्य
लक्षणं कुतश्चिदागच्छति । न कचिद्गच्छति न कचिन्तिष्ठति । एवं
तस्य महायानस्य नागतिर्दृश्यते न गतिर्दृश्यते न स्थानं दृश्यते ।

यदपि सुभूतेरेवमाह । नाप्यस्य यानस्य पूर्वान्त उपलभ्यते ।
नापरान्त उपलभ्यते । न मध्य उपलभ्यते । अध्वसमतानामेदं
यानं महायानं । तस्मान्महायानमित्युच्यते । इति । एवमेतत् सुभूते
एवमेतत् । नाप्यस्य यानस्य पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उप-
लभ्यते । न मध्य उपलभ्यते । अध्वसमतानामेदं यानं तस्मान्महा-
यानमित्युच्यते । तत्कस्य हेतोस्तथा हि सुभूते अतीतोऽध्वाऽतीतेन
शून्यः । अनागतोऽध्वाऽनागतेन शून्यः । प्रत्युत्पन्नोऽध्वाप्रत्युत्पन्नेन
शून्यः । अध्वसमता अध्वसमतया शून्यः । महायानं महायानेन
शून्यः । बोधिसत्त्वो बोधिसत्त्वेन शून्यः । न सुभूते शून्यता एका न द्वे
न तिस्रः न चतस्रः न पञ्च न षट् न सप्त नाष्टौ न नव न दश
न पृथक् तस्मात् अध्वसमताया न मिदं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
नैवात्र समतोपलभ्यते । न विषमता । नैवात्र राग उपलभ्यते ।
न विरागः । न द्वेष उपलभ्यते नाऽद्वेषः । न मोह उपलभ्यते
नामोहः । न नामोपलभ्यते ना नाम । न संस्कृत उपलभ्यते
नाऽसंस्कृतः । न कुशलमुपलभ्यते नाऽकुशलं । न सावद्यमुपलभ्यते
नाऽनावद्यं । न साश्रवमुपलभ्यते नाऽनाश्रवं । न संक्षेपमुपलभ्यते
न निक्षेपं । न लौकिकमुपलभ्यते न लोकोत्तरं । नोत्पाद्य उपलभ्यते
न निरोधं । न संक्षेपमुपलभ्यते न व्यवदानं । नैवाच नित्यमुपलभ्यते

नाऽनित्यं । न सुखमुपलभ्यते न दुःखं । नात्मोपलभ्यते नाऽनात्मा ।
 न शान्तमुपलभ्यते नाऽशान्तं । न कामधातुरुपलभ्यते न काम-
 धातुसमतिक्रमः । न रूपधातुरुपलभ्यते न रूपधातुसमतिक्रमः ।
 नारूप्यधातुरुपलभ्यते नारूप्यधातुसमतिक्रमः । न संसार उपलभ्यते
 न निर्व्वाणं । तत्कस्य हेतोस्तथाह्यस्य स्वभावो नोपलभ्यते ।

व्यतीतं सुभूते रूपमतीते न रूपेण शून्यं तत्कस्य हेतोर्न हि
 शून्यतायामतीतं रूपमुपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया
 नोपलभ्यते कुतः पुनः शून्यतायामतीतं रूपमुपलभ्यते । अतीता
 वेदना अतीतया वेदनयाशून्या । तत्कस्य हेतोर्न हि शून्यताया-
 मतीता वेदनोपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते
 कुतः पुनः शून्यतायामतीतो वेदनोपलभ्यते । अतीता संज्ञा
 अतीतया संज्ञया शून्या । तत्कस्य हेतोर्न हि शून्यतायामतीता
 संज्ञोपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः
 पुनः शून्यतायामतीता संज्ञोपलभ्यते । अतीताः संस्काराः अतीतैः
 संस्कारैः शून्या तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शून्यतायामतीताः
 संस्कारा उपलभ्यन्ते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते ।
 कुतः पुनः शून्यतायामतीताः संस्कारा उपलभ्यन्ते । अतीतं
 विज्ञानमतीते न विज्ञानेन शून्यं । तत्कस्य हेतोर्न हि शून्यताया-
 मतीतं विज्ञानमुपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोप-
 लभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामतीतं विज्ञानमुपलभ्यते ।

अनागतं सुभूते रूपमनागते न रूपेण शून्यं । तत्कस्य हेतोर्न
 हि शून्यतायामनागतं रूपमुपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्य-

१६२०

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

तथोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामनागतं रूपमुपलभ्यते ।
 अनागता वेदना अनागतया वेदनया शून्या । तत्कस्य हेतोर्न हि
 शून्यतायामनागता वेदनोपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामनागता वेदनोपलभ्यते ।
 अनागता संज्ञा अनागतया संज्ञया शून्या । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते अनागता संज्ञोपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया-
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामनागता संज्ञोपलभ्यते ।
 अनागताः संस्काराः अनागतैः संस्कारैः शून्याः । तत्कस्य हेतोर्न
 हि सुभूते शून्यतायामनागताः संस्काराः उपलभ्यन्ते । शून्यतैव
 तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामनागताः
 संस्कारा उपलभ्यन्ते । अनागतं विज्ञानमनागते न विज्ञानेन शून्यं ।
 तत्कस्य हेतोर्न सुभूते शून्यतायामनागतं विज्ञानमुपलभ्यते शून्यतैव
 तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायामनागतं
 विज्ञानमुपलभ्यते ।

प्रत्युत्पन्नं सुभूते रूपं प्रत्युत्पन्नेन रूपेण शून्यं । तत्कस्य हेतोर्न
 हि सुभूते शून्यतायां प्रत्युत्पन्नं रूपमुपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्या-
 शून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायां प्रत्युत्पन्नं रूपमुप-
 लभ्यते । प्रत्युत्पन्ना वेदना प्रत्युत्पन्नया वेदनया शून्या । तत्कस्य
 हेतोर्न हि सुभूते शून्यतायां प्रत्युत्पन्नावेदनोपलभ्यते । शून्यतैव
 तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायां प्रत्युत्पन्ना-
 वेदनोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्ना संज्ञा प्रत्युत्पन्नया संज्ञया शून्या ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि शून्यतायां प्रत्युत्पन्ना संज्ञोपलभ्यते । शून्यतैव

तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायां प्रत्युत्पन्ना संज्ञोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नाः संस्काराः प्रत्युत्पन्नैः संस्कारैः शून्याः । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शून्यतायां प्रत्युत्पन्नाः संस्काराः उपलभ्यन्ते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायां प्रत्युत्पन्नाः संस्काराः उपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नं विज्ञानं प्रत्युत्पन्नेन विज्ञानेन शून्यं । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते शून्यतायां प्रत्युत्पन्नं विज्ञानमुपलभ्यते । शून्यतैव तावच्छून्याशून्यतया नोपलभ्यते । कुतः पुनः शून्यतायां प्रत्युत्पन्नं विज्ञानमुपलभ्यते ।

पूर्वान्ततः सुभूते दानपारमिता नोपलभ्यते । अपरान्ततो दानपारमिता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतो दानपारमिता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां दानपारमिता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीताधोपलभ्यते । न समतायामनागताधोपलभ्यते । न समतायां प्रत्युत्पन्नाधोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीताधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोधोपलभ्यते । कुतः पुनः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः शीलपारमिता नोपलभ्यते । अपरान्ततः शीलपारमितानोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः शीलपारमिता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां शीलपारमिता नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । न समतायामनागतोऽधोपलभ्यते । न समतायां प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोधोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः चान्तिपारमिता नोपलभ्यते ।

१६२२

शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता ।

अपरान्ततः क्षान्तिपारमिता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः क्षान्तिपार-
 मिता नोपलभ्यते । अध्वसमतायां क्षान्तिपारमिता नोपलभ्यते ।
 तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । न सम-
 तायामनागतोऽध्वोपलभ्यते । न समतायां प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
 समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा उपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नो-
 ऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततो वीर्यपारमिता नोपलभ्यते । अपरान्ततो
 वीर्यपारमिता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतो वीर्यपारमिता नोपलभ्यते ।
 अध्वसमतायां वीर्यपारमिता नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोर्न हि
 सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । न समतायामनागतोऽध्वोप-
 लभ्यते । न समतायां प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्
 समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 कुतोऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततो
 ध्यानपारमिता नोपलभ्यते । अपरान्ततो ध्यानपारमिता नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतो ध्यानपारमिता नोपलभ्यते । अध्वसमतायां ध्यानपारमिता
 नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोर्न हि सुभूते समतायामतीतोऽध्वोप-
 लभ्यते । न समतायामनागतोऽध्वोपलभ्यते । न समतायां प्रत्युत्पन्नो-
 ऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः
 समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । कुतः
 प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते प्रज्ञापारमिता नोपलभ्यते ।
 अपरान्ततः प्रज्ञापारमिता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः प्रज्ञापारमिता
 नोपलभ्यते । अध्वसमतायां प्रज्ञापारमिता नोपलभ्यते । तत्कस्य

हेतोर्न हि सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । न समतायामनागतोऽध्वोपलभ्यते न समतायां प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।

पूर्वान्ततः सुभूते अध्यात्मशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽध्यात्मशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽध्यात्मशून्यता नोपलभ्यते । अथ समतायामध्यात्मशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते बहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततो बहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतो बहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । अथ समतायां बहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वोपलभ्यते । न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । अथ समतायामध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वोपलभ्यते । न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां

नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतो-
 ऽनागतोऽधोपलभ्यते । कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः
 सुभूते शून्यताशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततः शून्यताशून्यता
 नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः शून्यताशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां
 शून्यताशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽधोपलभ्यते ।
 नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽना-
 गतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते महा-
 शून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततो महाशून्यता नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतो महाशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां महाशून्यता
 नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा
 न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते ।
 कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनपगतोऽध्वा
 कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते परमार्थशून्यता
 नोपलभ्यते । अपरान्ततः परमार्थशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः
 परमार्थशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां परमार्थशून्यता
 नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा
 न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव तावत् समतायां नोपलभ्यते ।
 कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः
 प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते संस्कृतशून्यता नोपलभ्यते ।
 अपरान्ततः संस्कृतशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः संस्कृतशून्यता
 नोपलभ्यते । अर्धसमतायां संस्कृतशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते

एकादशपरिचर्तः ।

१६२५

समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
 मतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोप-
 लभ्यते । पूर्वान्तः सुभूते ऽसंस्कृतशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततो-
 ऽसंस्कृतशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽसंस्कृतशून्यता नोपलभ्यते ।
 अथ्वसमतायामसंस्कृतशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समताया-
 मतीतोऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते ।
 समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतो-
 ऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते ।
 पूर्वान्तः सुभूते अत्यन्तशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽत्यन्त-
 शून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽत्यन्तशून्यता नोपलभ्यते । अथ्व-
 समतायामत्यन्तशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोप-
 लभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्तः
 सुभूते ऽनवरागशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽनवरागशून्यता
 नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽनवरागशून्यता नोपलभ्यते । अथ्वसम-
 तायामनवरागशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽधोप-
 लभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्तः
 सुभूते ऽनवकारशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽनवकारशून्यता

नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽनवकारशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसम-
 तायामनवकारशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । नानागतो न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 प्रकृतिशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततः प्रकृतिशून्यता नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतः प्रकृतिशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां प्रकृति-
 शून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतो-
 ऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 सर्वधर्मशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततः सर्वधर्मशून्यता नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतः सर्वधर्मशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां सर्वधर्म-
 शून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतो-
 ऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 स्वलक्षणशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततः स्वलक्षणशून्यता नोप-
 लभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः स्वलक्षणशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायां
 स्वलक्षणशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोप-
 लभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्
 समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।

कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 ऽनुपलभ्यशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽनुपलभ्यशून्यता नोप-
 लभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽनुपलभ्यशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमताया-
 ऽनुपलभ्यशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोप-
 लभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्-
 समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 अभावशून्यता नोपलभ्यते । अपरान्ततोऽभावशून्यता नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतोऽभावशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायामभावशून्यता
 नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतो-
 ऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते ।
 कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः
 प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते स्वभावशून्यता नोपलभ्यते ।
 अपरान्ततः स्वभावशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः स्वभावशून्यता
 नोपलभ्यते । अर्धसमतायां स्वभावशून्यता नोपलभ्यते । न सुभूते
 समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः सम-
 तायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नो-
 ऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते ऽभावस्वभावशून्यता नोपलभ्यते ।
 अपरान्ततोऽभावस्वभावशून्यता नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽभाव-
 स्वभावशून्यता नोपलभ्यते । अर्धसमतायामभावस्वभावशून्यता नोप-
 लभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा

न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते ।
कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः
प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।

पूर्वान्ततः सुभूते स्मृत्युपस्थानानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततः
स्मृत्युपस्थानानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः स्मृत्युपस्थानानि नोपलभ्यन्ते ।
अध्वसमतायां स्मृत्युपस्थानानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समताया-
मतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतो-
ऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
पूर्वान्ततः सुभूते सम्यक्प्रहाणानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततः
सम्यक्प्रहाणानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः सम्यक्प्रहाणानि नोप-
लभ्यन्ते । अध्वसमतायां सम्यक्प्रहाणानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नो-
ऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः
समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नो-
ऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते ऋद्धिपादा नोपलभ्यन्ते ।
अपरान्ततः ऋद्धिपादा नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः ऋद्धिपादा
नोपलभ्यन्ते । अध्वसमतायामृद्धिपादा नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोप-
लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
मतीताध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
पूर्वान्ततः सुभूते इन्द्रियाणि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततः इन्द्रियाणि
नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः इन्द्रियाणि नोपलभ्यन्ते । अध्वसमताया-

मिन्द्रियाणि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतो-
 ऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते बलानि
 नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततो बलानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो बलानि
 नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायां बलानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
 समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
 मतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोप-
 लभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते बोध्यङ्गानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततो
 बोध्यङ्गानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो बोध्यङ्गानि नोपलभ्यन्ते ।
 अर्धसमतायां बोध्यङ्गानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोप-
 लभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः
 सुभूते आर्याष्टाङ्गमार्गा नोपलभ्यते । अपरान्ततः आर्याष्टाङ्गमार्गा
 नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नत आर्याष्टाङ्गमार्गा नोपलभ्यते । अर्धसम-
 तायामार्याष्टाङ्गमार्गा नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 आर्यसत्यानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्तत आर्यसत्यानि नोपलभ्यन्ते ।

१६३०

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

प्रत्युत्पन्नत आर्यसत्यानि नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायामार्यसत्यानि
 नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नाऽनागतो-
 ऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते ।
 कुत पुनः समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः
 प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते ध्यानानि नोपलभ्यन्ते ।
 अपरान्ततो ध्यानानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो ध्यानानि नोप-
 लभ्यन्ते । अर्धसमतायां ध्यानानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
 समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
 मतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोप-
 लभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते अप्रमाणानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततो
 प्रमाणानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतोऽप्रमाणानि नोपलभ्यन्ते ।
 अर्धसमतायामप्रमाणानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामती-
 तोऽधोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते ।
 समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतो-
 ऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते ।
 पूर्वान्ततः सुभूते आरूप्यसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । अपरान्तत
 आरूप्यसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नत आरूप्यसमापत्तयो
 नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायामारूप्यसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
 समतायामतीतोऽधोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽधोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
 मतीतोऽधोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽधोपलभ्यते ।

पूर्वान्ततः सुभूते अष्टौ विमोक्षा नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततोऽष्टौ
 विमोक्षा नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतोऽष्टौ विमोक्षा नोपलभ्यन्ते ।
 अध्वसमतायामष्टौ विमोक्षा नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समताया-
 मतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
 समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
 पूर्वान्ततः सुभूते नवानुपूर्वविहारसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते ।
 अपरान्ततो नवानुपूर्वविहारसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो
 नवानुपूर्वविहारसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । अध्वसमतायां नवानु-
 पूर्वविहारसमापत्तयो नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतो-
 ऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव
 तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततः
 शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः
 शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि नोपलभ्यन्ते । अध्वसमतायां
 शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते
 समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोप-
 लभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
 मतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।
 पूर्वान्ततः सुभूते अभिज्ञानोपलभ्यते । अपरान्ततोऽभिज्ञानोप-
 लभ्यते । प्रत्युत्पन्नतोऽभिज्ञानोपलभ्यते । अध्वसमतायामभिज्ञा-

नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते समाधयो नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततः समाधयो नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतः समाधयो नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायां समाधयो नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते धारणीमुखानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततो धारणीमुखानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो धारणीमुखानि नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायां धारणीमुखानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते दशतथागतबलानि नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततो दशतथागतबलानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतो दशतथागतबलानि नोपलभ्यन्ते । अर्धसमतायां दशतथागतबलानि नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नानागतोऽध्वा न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते चत्वारिवैशारद्यानि नोपलभ्यन्ते ।

एकादशपरिवर्तः ।

१६३४

अपरान्ततश्चत्वारि वैशारद्यानि नोपलभ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतश्चत्वारि
 वैशारद्यानि नोपलभ्यन्ते । अध्वसमतायां चत्वारि वैशारद्यानि
 नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽना-
 गतोऽध्वान प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोप-
 लभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतो-
 ऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते चतस्रः प्रति-
 सखिदो नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततश्चतस्रः प्रतिसखिदो नोपलभ्यन्ते ।
 प्रत्युत्पन्नतश्चतस्रः प्रतिसखिदो नोपलभ्यन्ते । अध्वसमतायां चतस्रः
 प्रतिसखिदो नोपलभ्यन्ते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते ।
 नाऽनागतोऽध्वान प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां
 नोपलभ्यते । कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतो-
 ऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते
 महाकरुणा नोपलभ्यते । अपरान्ततो महाकरुणा नोपलभ्यते ।
 प्रत्युत्पन्नतो महाकरुणा नोपलभ्यते । अध्वसमतायां महाकरुणा
 नोपलभ्यते । न सुभूते समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते । नाऽनागतो-
 ऽध्वान प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते ।
 कुतः पुनः समतायामतीतोऽध्वोपलभ्यते कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः
 प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते । पूर्वान्ततः सुभूते अष्टादशावेणिकाबुद्ध-
 धर्मा नोपलभ्यन्ते । अपरान्ततोऽष्टादशावेणिकाबुद्धधर्मा नोपल-
 भ्यन्ते । प्रत्युत्पन्नतोऽष्टादशावेणिकाबुद्धधर्मा नोपलभ्यन्ते । अध्व-
 समतायामष्टादशावेणिकाबुद्धधर्मा नोपलभ्यन्ते । न सुभूते सम-
 तायामतीतोऽध्वोपलभ्यन्ते । नानागतो न प्रत्युत्पन्नोऽध्वोपलभ्यते ।

समतैव तावत्समतायां नोपलभ्यते । कुतः पुनः समताया-
मतीतोऽध्वोपलभ्यते । कुतोऽनागतोऽध्वा कुतः प्रत्युत्पन्नो-
ऽध्वोपलभ्यते ।

पुनरपरं सुभूते पूर्वान्ततः पृथग्जनो नोपलभ्यते । अपरा-
न्ततः पृथग्जनो नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः पृथग्जनो नोपलभ्यते ।
अध्वसमतायां पृथग्जनो नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोः सत्त्वाऽनुप-
लब्धितामुपादाय । पुनरपरं सुभूते पूर्वान्ततः आवको नोप-
लभ्यते । अपरान्ततः आवको नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतः आवको
नोपलभ्यते । अध्वसमतायां आवको नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोः
सत्त्वाऽनुपलब्धितामुपादाय । पुनरपरं सुभूते पूर्वान्ततः प्रत्येक-
बुद्धो नोपलभ्यते । अपरान्ततः प्रत्येकबुद्धो नोपलभ्यते । प्रत्युत्प-
न्नतः प्रत्येकबुद्धो नोपलभ्यते । अध्वसमतायां प्रत्येकबुद्धो नोप-
लभ्यते । तत्कस्य हेतोः सत्त्वानुपलब्धितामुपादाय । पुनरपरं सुभूते
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपलभ्यते । अपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोप-
लभ्यते । प्रत्युत्पन्नतो बोधिसत्त्वो नोपलभ्यते । अध्वसमतायां
बोधिसत्त्वो नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोः सत्त्वानुपलब्धितामुपा-
दाय । पुनरपरं सुभूते पूर्वान्ततस्तथागतो नोपलभ्यते । अपरा-
न्ततस्तथागतो नोपलभ्यते । प्रत्युत्पन्नतस्तथागतो नोपलभ्यते ।
अध्वसमतायां तथागतो नोपलभ्यते । तत्कस्य हेतोः सत्त्वानुप-
लब्धितामुपादाय । एवं खलु बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां स्थित्वा त्रिविधसु शिञ्चित्वा सर्वाकारज्ञता परिपूरयि-
तव्या । इदं सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य अध्वसमतानाम-

एकादशपरिवर्तः ।

१६३५

महायानं । यत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सदेवमानुषासुरं
लोकमभिभूय सर्वाकारज्ञतायां निर्याति ।

अथ खल्वायुष्मान् सुभूतिर्भगवन्नेतदवोचत् । साधु साधु-
भगवन् यावत् सुभाषितमिदं भगवता बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
त्र्यध्वसमतानाममहायानं । अत्र भगवन् महायाने शिञ्चिताऽतीतै-
रपि बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः सर्वाकारज्ञता समनुप्राप्ता । अनागता
अपि भगवन् बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अत्रैव महायाने शिञ्चिता
सर्वाकारज्ञता मनुप्राप्यन्ति । येऽपि ते भगवन्नेतर्हि दशसु दिक्षु
अप्रमेयासंख्येयेषु लोकधातुष्वपरिमाणा बोधिसत्त्वा महासत्त्वा-
स्तेष्वत्रमहायाने शिञ्चिता सर्वाकारज्ञतामनुप्राप्नुवन्ति । तस्मात्तर्हि
भगवन् महायानमिदं बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत त्र्यध्व-
समतानाम् । एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं सुभूतिमेतदवोचत् । एव-
मेतत् सुभूते एवमेतत् । अत्र महायाने शिञ्चिताऽतीतानागत-
प्रत्युत्पन्नैस्तथागतैरर्हद्भिः सम्यक्सम्बुद्धैः सर्वाकारज्ञताऽनुप्राप्ता चानु-
प्राप्यते चानुप्राप्यते च ॥ ० ॥

शतसाहस्राः प्रज्ञापारमितायाः एकादशपरिवर्तः ॥ ० ॥

अथ द्वादशः परिवर्तः ।

अथ खलु पूर्णो मैत्रायणौ पुत्रो भगवन्तमेतदवोचत् । अयं भगवन् सुभूतिः स्वविरक्तयागतेनार्हता सम्यक्सम्बुद्धेन प्रज्ञापारमितायाः कृते अध्येषितः स महायानमुपदेष्टव्यमन्यते । अथायुष्मान् सुभूतिर्भगवन्तमेतदवोचत् । माहैवायं भगवन् प्रज्ञापारमितामतिक्रम्यमहायानमुपदिशामि । भगवानाह । नोहौदं सुभूतेऽनुलोमं त्वं सुभूते प्रज्ञापारमिताया महायानमुपदिशसि । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते ये केचित् कुशला धर्माः आवकधर्मा वा प्रत्येकबुद्धधर्मा वा बोधिसत्त्वधर्मा वा बुद्धधर्मा वा सर्वे ते प्रज्ञापारमितायां संग्रहं समवसरणं गच्छन्ति । सुभूतिराह । कतमे भगवन् कुशलाधर्मा बोधिपक्षाः वा के धर्माश्च प्रत्येकबुद्धधर्माश्च बोधिसत्त्वधर्माश्च बुद्धधर्माश्च ये प्रज्ञापारमितायां संग्रहं समवसरणं गच्छन्ति । भगवानाह । तद्यथा चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि । चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि । चत्वार ऋद्धिपादाः । पञ्चेन्द्रियाणि । पञ्चबलानि । सप्तबोध्यङ्गानि । आर्य्याष्टाङ्गोमार्गः । चत्वार्य्यसत्यानि । शून्यतानिभित्ताप्रणिहित विमोक्षमुखानि । चत्वारि ध्यानानि । चत्वार्य्यप्रमाणानि । चतस्र आरूप्य समापत्तयः । षड्भिज्ञाः । दानपारमिता । शीलपारमिता । चान्तिपारमिता । वीर्य्यपारमिता । ध्यानपारमिता । प्रज्ञापारमिता । अध्यात्मशून्यता । बहिर्द्धाशून्यता । अध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता । शून्यता-

शून्यता । महाशून्यता । परमार्थशून्यता । संस्कृतशून्यता । असंस्कृत-
 शून्यता । अत्यन्तशून्यता । अनवरागशून्यता । अनवकारशून्यता ।
 प्रकृतिशून्यता । सर्वधर्मशून्यता । स्वलक्षणशून्यता । अनुपलम्भ-
 शून्यता । अभावशून्यता । स्वभावशून्यता । अभावस्वभावशून्यता ।
 सर्वसमाधयः । सर्वधारणीमुखानि । दशतथागतबलानि । चत्वारि
 वैशारद्यानि । चतस्रः प्रतिसम्बिदः । महामैत्री । महाकरुणा ।
 महामुदिता । महोपेक्षा । अष्टादशावेणिकाबुद्धधर्माः । असंप्रमेष-
 धर्मता । महोपेक्षाविहारिता । इमे सुभूते कुशलाधर्मा बोधि-
 पक्षाः । आवकधर्माश्च प्रत्येकबुद्धधर्माश्च बोधिसत्त्वधर्माश्च बुद्ध-
 धर्माश्च ये प्रज्ञापारमितायां संग्रहं समवसरणं गच्छन्ति । यच्च
 सुभूते महायानं यच्च प्रज्ञापारमिता ध्यानपारमिता वीर्यपार-
 मिता चान्तिपारमिता शीलपारमिता दानपारमिता । यच्च रूपं
 या च वेदना या च संज्ञा ये च संस्काराः यच्च विज्ञानं यच्च चतुः
 यच्च रूपं यच्च चतुर्विज्ञानं यच्च चतुःसंस्पर्शा या च चतुःसंस्पर्श-
 प्रत्ययवेदना । यच्च ओत्रं यच्च शब्दो यच्च ओत्रविज्ञानं यच्च
 ओत्रसंस्पर्शा या च ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदना । यच्च प्राणं यच्च गन्धो
 यच्च प्राणविज्ञानं यच्च प्राणसंस्पर्शा या च प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदना ।
 या च जिह्वा यच्च रसो यच्च जिह्वाविज्ञानं यच्च जिह्वासंस्पर्शा
 या च जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदना । यच्च कायो यच्च स्पर्शा यच्च काय-
 विज्ञानं यच्च कायसंस्पर्शा या च कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदना । यच्च
 मनो ये च धर्मा यच्च मनोविज्ञानं यच्च मनःसंस्पर्शा या च मनः-
 संस्पर्शप्रत्ययवेदना । या चाविद्या ये च संस्कारा यच्च विज्ञानं यच्च

नामरूपं यच्च षडायतनं यश्चत्यर्गो या च वेदना या च तृष्णा
 यच्चोपादानं यश्च भवो या च जातिर्यच्च जरामरणं । या च दान-
 पारमिता या च शीलपारमिता या च क्षान्तिपारमिता या च
 वीर्यपारमिता या च ध्यानपारमिता या च प्रज्ञापारमिता । या
 चाऽध्यात्मशून्यता या च बहिर्द्वीशून्यता या चाऽध्यात्मबहिर्द्वीशून्यता
 या च शून्यताशून्यता या च महाशून्यता या च परमार्थशून्यता
 या च संस्कृतशून्यता या चाऽसंस्कृतशून्यता या चाऽत्यन्तशून्यता
 या चाऽनवरागशून्यता या चाऽनवकारशून्यता या च प्रकृतिशून्यता
 या च सर्वधर्मशून्यता या च स्खलक्षणशून्यता या चाऽनुपलम्भशून्यता
 या चाऽभावशून्यता या च स्वभावशून्यता या चाऽभावस्वभावशून्यता ।
 यानि च स्मृत्युपस्थानानि या नि च सम्यक्प्रहाणानि । ये चर्द्धि-
 पादाः । यानि चेन्द्रियाणि यानि च बलानि यानि च बोध्य-
 ज्ञानि यश्चार्याष्टाङ्गोमार्गः । यानि चार्य्यसत्यानि यानि च
 ध्यानानि यानि चाप्रमाणानि याश्चारूप्यसमापत्तयो याश्च षड-
 भिज्ञाः । यानि चाष्टाभिधायतनानि । यानि दशकृत्स्नायतनानि ।
 येचाष्टौ विमोक्षाः । याश्च नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तयः । यच्च
 दुःखं यश्च समुदयो यश्च निरोधो यश्च मार्गः । यानि च शून्य-
 तानिमित्ताप्रणिहित विमोक्षमुखानि । ये च समाधयो यानि च
 धारणीमुखानि यानि च दश तथागतबलानि । यानि च चत्वारि
 वैशारद्यानि । याश्च चतस्रः प्रतिमस्विदो या च महाकरुणा ये चा-
 ष्टादशावेणिकाबुद्धधर्माः । यश्च कामधातुः र्यश्चारूप्यधातुर्ये च कुशल-
 धर्माः ये च साश्रवाधर्माः ये चानाश्रवाधर्माः ये च लौकिकाधर्माः

ये च लोकोत्तराधर्माः ये च संस्कृतधर्माः ये चाऽसंस्कृतधर्माः यश्च
तथागतधर्मः । यश्च तथागतेन प्रवेष्टितो धर्मविनयो यश्च धर्मधा-
तुर्या च तथता या च भूतकोटि यश्चाचिन्त्योधातुर्यश्च निर्वाणधातुः
सर्व्वच एते धर्माः न संयुक्ता न विसंयुक्ताः । अरूपिणोऽनिदर्शना
अप्रतिघा एकलक्षणा यदुता लक्षणाः । अनेन त्वं सुभूते पर्या-
येण प्रज्ञापारमिताया अनुलोमं महायानमुपदिशसि । तत्कस्य
हेतोर्न हि सुभूतेऽन्यन्महायानमन्या प्रज्ञापारमिता । इति हि
महायानञ्च प्रज्ञापारमिता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महा-
यानमन्या ध्यानपारमिता । इति हि महायानञ्च प्रज्ञापारमिता
चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या वीर्य्यपारमिता । इति
हि महायानञ्च वीर्य्यपारमिता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्य-
न्महायानमन्या चान्तिपारमिता । इति हि महायानञ्च चान्ति-
पारमिता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या शीलपार-
मिता । इति हि महायानञ्च शीलपारमिता चाद्वयमेतदद्वैधी-
कारं । नान्यन्महायानमन्या दानपारमिता । इति हि महायानञ्च
दानपारमिता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽध्यात्म-
शून्यता । इति हि महायानञ्चाध्यात्मशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधी-
कारं । नान्यन्महायानमन्या बहिर्द्धाशून्यता । इति हि महायानञ्च
बहिर्द्धाशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽध्यात्म-
बहिर्द्धाशून्यता । इति हि महायानञ्चाध्यात्मबहिर्द्धाशून्यता चाद्व-
यमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या शून्यताशून्यता । इति हि
महायानञ्च शून्यताशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायान-

मन्या महाशून्यता । इति हि महायानञ्च महाशून्यता चाद्वय-
 मेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानं नान्यापरमार्थशून्यता । इति हि
 महायानञ्च परमार्थशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानं
 मन्या संस्कृतशून्यता । इति हि महायानञ्च संस्कृतशून्यता चाद्वय-
 मेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽसंस्कृतशून्यता । इति हि
 महायानञ्चासंस्कृतशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायान-
 मन्याऽत्यन्तशून्यता । इति हि महायानञ्चात्यन्तशून्यता चाद्वय-
 मेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽनवरागशून्यता । इति हि
 महायानञ्चानवरागशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायान-
 मन्याऽनवकारशून्यता । इति हि महायानञ्चानवकारशून्यता चाद्व-
 यमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या प्रकृतिशून्यता । इति हि
 महायानञ्च प्रकृतिशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायान-
 मन्या सर्वधर्मशून्यता । इति हि महायानञ्च सर्वधर्मशून्यता
 चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या खलक्षणशून्यता । इति
 हि महायानञ्च खलक्षणशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्य-
 न्महायानमन्याऽनुपलम्भशून्यता । इति हि महायानञ्चानुपलम्भ-
 शून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽभावशून्यता ।
 इति हि महायानञ्चाभावशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्म-
 हायानं नान्यास्वभावशून्यता । इति हि महायानञ्च स्वभावशून्यता
 चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याऽभावस्वभावशून्यता ।
 इति हि महायानञ्चाभावस्वभावशून्यता चाद्वयमेतदद्वैधीकारं ।

नान्यन्महायानमन्यानि स्मृत्युपस्थानानि । इति हि महायानञ्च

द्वादशपरिवर्तः ।

१६४१

स्मृत्युपस्थानानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यानि
 सम्यक्प्रहाणानि । इति हि महायानञ्च सम्यक्प्रहाणानि चाद्वय-
 मेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्ये ऋद्धिपादाः । इति हि
 महायानञ्चर्द्धिपादाश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या-
 नीन्द्रियाणि । इति हि महायानञ्चेन्द्रियाणि चाद्वयमेतदद्वैधी-
 कारं । नान्यन्महायानमन्यानि बलानि । इति हि महायानञ्च
 बलानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यानि बोध्य-
 ज्ञानि । इति हि महायानञ्च बोध्यज्ञानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं ।
 नान्यन्महायानमन्य आर्याश्चाष्टाङ्गमार्गः । इति हि महायानञ्चा-
 र्याष्टाङ्गमार्गश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यान्यार्थस-
 त्यानि । इति हि महायानञ्चार्थसत्यानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं ।
 नान्यन्महायानमन्यानि ध्यानानि । इति हि महायानञ्च ध्यानानि
 चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यान्यप्रमाणानि । इति हि
 महायानञ्चाप्रमाणानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या
 आरूप्यसमापत्तयः । इति हि महायानञ्चारूप्य समापत्तयश्चाद्वय-
 मेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्येऽष्टौ विमोचाः । इति हि
 महायानञ्च विमोचाश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्या
 नवानुपूर्वविहारसमापत्तयः । इति हि महायानञ्चानुपूर्वविहार-
 समापत्तयश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यानि शून्यता-
 निमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि । इति हि महायानञ्च शून्यता-
 निमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्य-
 न्महायानमन्या अभिज्ञा । इति हि महायानञ्चाभिज्ञाश्चाद्वयमेत-

दद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्ये समाधयः । इति हि महायानञ्च
 समाधयश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्यानि धारणी-
 मुखानि । इति हि महायानञ्च धारणीमुखानि चाद्वयमेतदद्वैधी-
 कारं । नान्यन्महायानमन्यानि दश तथागतबलानि । इति हि
 महायानञ्च तथागतबलानि चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महा-
 यानमन्यानि वैशारद्यानि । इति हि महायानञ्च वैशारद्यानि
 चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्याश्चतस्रः प्रतिसम्बिदः ।
 इति हि महायानञ्च प्रतिसम्बितश्चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्य-
 न्महायानमन्या महाकरुणा । इति हि महायानञ्च महा-
 करुणा चाद्वयमेतदद्वैधीकारं । नान्यन्महायानमन्येऽष्टादशावेणिका-
 बुद्धधर्माः । इति हि महायानञ्चावेणिकबुद्धधर्माश्चाद्वयमेत-
 दद्वैधीकारं ।

अनेन सुभूते पर्यायेण महायानमुपदिश्य प्रज्ञापारमितोप-
 दिष्टा भवति । प्रज्ञापारमितामुपदिश्य महायानमुपदिष्टं भवति ।
 अथायुष्मान् सुभूतिर्भगवन्तमेतदवोचत् । अपि तु खलु पुनर्भगवन्
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपलभ्यते । अपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोप-
 लभ्यते । मध्यतोऽपि बोधिसत्त्वो नोपलभ्यते । रूपापर्यन्ततया
 बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । वेदनाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वा-
 पर्यन्तता वेदितव्या । संज्ञापर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदि-
 तव्या । संस्कारापर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । विज्ञा-
 नापर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । रूपं बोधिसत्त्व
 इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते । वेदना बोधिसत्त्व इत्येवमपि

न संविद्यते नोपलभ्यते । संज्ञा बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते । संस्कारा बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते । विज्ञानं बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते । एवमहं भगवन् सर्व्वेण सर्व्वं सर्व्वथा सर्व्वं बोधिसत्त्वमसमनुपश्यान्नुपलम्बमानः कतमं बोधिसत्त्वं कतस्यां प्रज्ञापारमितायामववदिष्याम्यनुशासिष्यामि । बोधिसत्त्वमेव तावत् सकलं न समनुपश्यामि नोपलभे । तत् कतमं बोधिसत्त्वं कतमस्यां प्रज्ञापारमितायामववदिष्याम्यनुशासिष्यामि । बोधिसत्त्वो महासत्त्व इति भगवन्नुच्यते माममात्रमेतत् । यथा आत्मेति भगवन्नुच्यतेऽत्यन्तानभिनिर्वृत्त-
 स्वात्मा । एवमेव भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्व इत्युच्यतेऽत्यन्तानभिनिर्वृत्तश्च बोधिसत्त्वः । एवमभावस्वभावानां धर्माणां कतमत्तद्रूपं यदनभिनिर्वृत्तं । कतमासावेदनायाऽनभिनिर्वृत्ता । कतमासासंज्ञायाऽनभिनिर्वृत्ता । कतमेते संस्कारा येऽनभिनिर्वृत्ताः । कतमत्तद्विज्ञानं यदनभिनिर्वृत्तं । यच्च भगवन्ननभिनिर्वृत्तं । न तद्रूपं या चानभिनिर्वृत्ता न सावेदना । या चानभिनिर्वृत्ता न सा संज्ञा । ये चानभिनिर्वृत्ता न ते संस्काराः । यदनभिनिर्वृत्तं न तद्विज्ञानं । तत् किमनभिनिर्वृत्तमनभिनिर्वृत्तायां प्रज्ञापारमितायामववदिष्याम्यनुशासिष्यामि । न चान्यत्रानभिनिर्वृत्तो-
 र्बोधिसत्त्वो महासत्त्व उपलभ्यते । यो बोधायचरेत् । स चेदेकनिर्दिश्यमाने बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चित्तं नावलीयते न संलीयते न विप्रतिसारी भवति मानसं नोत्पद्यति न संवस्यति न संवासमापाद्यते । चरत्ययं बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां ।

अथायुष्मान् शारदतीपुत्र आयुष्मन्तं सुभूतिमेतदवोचत् । केन
कारणेनायुष्मन् सुभूते पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । केन कारणेना-
युष्मन् सुभूते रूपापर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या ।
वेदनापर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । संज्ञापर्यन्त-
तया बोधिसत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । संस्कारापर्यन्ततया बोधि-
सत्त्वापर्यन्तता वेदितव्या । विज्ञानपर्यन्ततया बोधिसत्त्वापर्यन्तता
वेदितव्या । केन कारणेनायुष्मन् सुभूते रूपं बोधिसत्त्व इत्येवमपि
न संविद्यते नोपलभ्यते । वेदना बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते
नोपलभ्यते । संज्ञा बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते ।
विज्ञानं बोधिसत्त्व इत्येवमपि न संविद्यते नोपलभ्यते । केन
कारणेनायुष्मन् सुभूते एवं वदस्येवमहं सर्व्वेण सर्व्वं सर्व्वथा सर्व्वं
बोधिसत्त्वमसमनुपश्यन्ननुपलभमानः कतमं बोधिसत्त्वं कतमस्यां
प्रज्ञापारमितायामवदिष्टान्यनुशासिष्यामि । केन कारणेनायुष्मन्
सुभूते एवं वदमि बोधिसत्त्वमेव तावत् सकलं न समनुपश्यामि
नोपलभे । कतमं बोधिसत्त्वं कतमस्यां प्रज्ञापारमितायामवदिष्टा-
म्यनुशासिष्यामि । केन कारणेनायुष्मन् सुभूते एवं वदमि बोधि-
सत्त्वो बोधिसत्त्व इति भगवन्नुच्यते । यावदेव नाममात्रमेतत् ।
केन कारणेनायुष्मन् सुभूते एवं वदमि यथा आत्मेत्युच्यते अत्य-
न्तानभिनिर्वृत्तश्चात्मा । एवमेव भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्व
इत्युच्यते अत्यन्तानभिनिर्वृत्तश्च बोधिसत्त्वः । एवमभाव स्वभा-
वानां सर्व्वधर्माणां कतमत्तद्रूपं यदनभिनिर्वृत्तं । कतमा सा वेदना

याऽनभिनिर्वृत्ता । कतमा सा संज्ञा याऽनभिनिर्वृत्ता । कतमे ते
 संस्कारा येऽनभिनिर्वृत्ताः । कतम तद्विज्ञानं यदनभिनिर्वृत्तं ।
 यदनभिनिर्वृत्तं न तद्रूपं । याऽनभिनिर्वृत्ता न सा वेदना ।
 याऽनभिनिर्वृत्ता न सा संज्ञा । येऽनभिनिर्वृत्ता न ते संस्काराः ।
 यदनभिनिर्वृत्तं न तद्विज्ञानं । केन कारणेन सुभूते एवं वदसि
 तत् किमनभिनिर्वृत्तमनभिनिर्वृत्तायां प्रज्ञापारमितायामववदि-
 श्याम्यनुशासिष्यामि । केन कारणेन सुभूते एवं नाऽन्यत्रानभि-
 निर्वृत्तैर्बोधिषत्त्व उपलभ्यते यो बोधाय चरेत् । केन कारणेन
 सुभूते एवं वदसि स चेदेवं निर्देश्यमाने बोधिषत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 चित्तं नावल्लीयते न संलीयते न विप्रतिसारी भवति मानसं
 नोत्तस्यति न संवस्यति न संत्रासमापद्यते चरत्ययं बोधिषत्त्वो
 महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायामिति । एवमुक्ते आयुष्मान् सुभूति-
 रायुष्मन्तं शारदतीपुत्रमेतदवोचत् । सत्त्वासत्तयायुष्मञ्कारदती-
 पुत्र पूर्वान्ततो बोधिषत्त्वो नोपैति । सत्त्वविविक्ततया पूर्वान्ततो
 बोधिषत्त्वो नोपैति । सत्त्वा स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिषत्त्वो
 नोपैति । सत्त्वासत्तयाऽपरान्ततो बोधिषत्त्वो नोपैति । सत्त्वाशून्य-
 तया सत्त्वविविक्ततया सत्त्वास्वभावतया अपरान्ततो बोधिषत्त्वो
 नोपैति । सत्त्वासत्तया मध्यतो बोधिषत्त्वो नोपैति । सत्त्वशून्यतया
 सत्त्वविविक्ततया सत्त्वास्वभावतया मध्यतो बोधिषत्त्वो नोपैति ।
 तत्त्वस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र सत्त्वासत्तयो सत्त्वशून्यतायां
 सत्त्वविविक्ततायां सत्त्वास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते नापरान्तो
 न मध्य उपलभ्यते । न चान्यासत्त्वासत्ताऽन्यासत्त्वशून्यताऽन्यासत्त्व-

विविक्तताऽन्यासत्त्वास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्यो-
 ऽपरान्तोऽन्यो मध्य इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च सत्त्वासत्ता
 या च सत्त्वशून्यता या च सत्त्वविविक्तता या च सत्त्वस्वभावता यश्च
 पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमदैधीकारं । रूपा-
 सत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूप-
 शून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपविविक्ततया पूर्वा-
 न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । रूपसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूप-
 शून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपविविक्ततयाऽपरा-
 न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । रूपासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपशून्यतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । रूपास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य
 हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र रूपासत्तयो रूपशून्यतायां रूप-
 विविक्ततायां रूपास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते नापरान्त उप-
 लभ्यते न मध्य उपलभ्यते । न चान्यारूपासत्ताऽन्यारूपशून्यता-
 ऽन्यारूपविविक्तताऽन्यारूपास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
 ऽन्योऽपरान्तोऽन्येन मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च रूपा-
 सत्ता या च रूपशून्यता या च रूपविविक्तता या च रूपास्वभा-
 वता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्व-
 मेतदद्वयमदैधीकारं ।

वेदनासत्तया युष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।

वेदनाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्माञ्कारद्वती-पुत्र वेदनाऽसत्तया वेदनाशून्यतायां वेदनाविविक्ततायां वेदना-ऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्य उपलभ्यते । न चाऽन्यावेदनासत्ताऽन्यावेदनाशून्यताऽन्यावेदनावि-विक्तताऽन्यावेदनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽप-रान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्माञ्कारद्वतीपुत्र या च वेदनाऽसत्ता या च वेदनाशून्यता या च वेदनाविविक्ततो या च वेदनाऽस्वभा-वतायश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो या च मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारं ।

संज्ञाऽसत्तायायुष्माञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाविविक्ततया-ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो

बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 संज्ञाशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाविविक्ततया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । संज्ञाऽस्वभावतया मध्यतो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र संज्ञाऽसत्तायां
 संज्ञाशून्यतायां संज्ञाविविक्ततायां संज्ञाऽस्वभावतायां पूर्वान्त
 उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्य
 संज्ञाऽसत्ताऽन्या संज्ञाशून्यताऽन्या संज्ञाविविक्तताऽन्या संज्ञाऽस्व-
 भावता । अन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्य मध्यं ।
 इति ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र या च संज्ञाऽसत्ता या च संज्ञाशून्यता
 या च संज्ञाविविक्तता या च संज्ञाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च
 पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमदैधीकारं ।

संस्काराऽसत्तयायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । संस्कारशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 संस्कारविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्काराऽ-
 स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारासत्तयाऽ-
 परान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारशून्यतयाऽपरान्ततो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । संस्कारविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 संस्काराऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वा नोपैति । संस्कारा-
 सत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारशून्यतया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । संस्काराऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र संस्काराऽसत्तायां संस्कारशून्य-

द्वादशपरिवर्तः ।

१६४६

तायां संस्कारविविक्ततायां संस्कारास्वभावतायां पूर्वान्त उप-
लभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽप्या
संस्काराऽसत्ताऽन्या संस्कारशून्यताऽन्या संस्कारविविक्तताऽन्या
संस्काराऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तो-
ऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र । या च संस्कारासत्ता
या च संस्कारशून्यता या च संस्कारविविक्तता या च संस्काराऽ-
स्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं
सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारं ।

विज्ञानाऽसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विज्ञानशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विज्ञानविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञाना-
स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानासत्तयाऽ-
परान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विज्ञानास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विज्ञानासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । विज्ञानाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र विज्ञानासत्तायां विज्ञानशून्य-
तायां विज्ञानविविक्ततायां विज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्त उप-
लभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । पराऽन्या
विज्ञानाऽसत्ताऽन्या विज्ञानशून्यताऽन्या विज्ञानविविक्ततोऽन्या

१६५०

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

विज्ञानाऽस्वभावतोऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र या च विज्ञानाऽसत्ता या च विज्ञानशून्यता या च विज्ञानविविक्तता या च विज्ञानाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

चक्षुरसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःशून्यतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विविक्ततया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुरस्वभावतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुरसत्तयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःशून्यतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विविक्ततयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुरस्वभावतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुरसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुरस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र चक्षुरसत्तायां चक्षुःशून्यतायां चक्षुर्विविक्ततायां चक्षुरस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते न चान्या चक्षुरसत्ताऽन्या चक्षुःशून्यताऽन्या चक्षुर्विविक्तताऽन्या चक्षुरस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्येः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र या च चक्षुरसत्ता या च चक्षुःशून्यता या च चक्षुर्विविक्तता या च चक्षुरस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

ओत्रासत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ओत्रशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविविक्ततया
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रास्वभावतया पूर्वान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ओत्रशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविविक्ततयाऽ-
 परान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रास्वभावतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ओत्रशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविविक्ततया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र ओत्रासत्तायां
 ओत्रशून्यतायां ओत्रविविक्ततायां ओत्रास्वभावतायां पूर्वान्त
 उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न
 चान्या ओत्रासत्ताऽन्या ओत्रशून्यताऽन्या ओत्रविविक्तताऽन्या
 ओत्रास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति
 ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च ओत्रासत्ता या च ओत्रशून्यता या
 च ओत्रविविक्तता या च ओत्रास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च
 पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

ब्राह्मणसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ब्राह्मणशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ब्राह्मणविविक्ततया
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ब्राह्मणास्वभावतया पूर्वान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । ब्राह्मणसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ब्राह्मणशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ब्राह्मणविविक्ततयाऽ-

१६५२

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

परान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । घ्राणास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । घ्राणासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । घ्राणशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । घ्राणविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । घ्राणाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्कारद्वतीपुत्र घ्राणासत्तायां घ्राणशून्यतायां घ्राणविविक्ततायां घ्राणास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या घ्राणासत्ताऽन्या घ्राणशून्यताऽन्या घ्राणविविक्तताऽन्या घ्राणास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्याऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्कारद्वतीपुत्र या च घ्राणासत्ता या च घ्राणशून्यता या च घ्राणविविक्तता या च घ्राणास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधौकारं ।

जिह्वासत्तयायुष्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्कारद्वतीपुत्र जिह्वाऽ-

सत्तायां जिज्ञाशून्यतायां जिज्ञाविविक्ततायां जिज्ञाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या जिज्ञाऽसत्ताऽन्या जिज्ञाशून्यताऽन्या जिज्ञाविविक्तताऽन्या जिज्ञाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र या च जिज्ञाऽसत्ता या च जिज्ञाशून्यता या च जिज्ञाविविक्तता या च जिज्ञाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वयमदैधौकारं ।

कायाऽसत्तयायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र कायाऽसत्तायां कायशून्यतायां कायविविक्ततायां कायाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या कायाऽसत्ताऽन्या कायशून्यताऽन्या कायविविक्तताऽन्या कायस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति

ह्यायुष्मञ्चारदतीपुत्र या च कायासत्ता या च कायशून्यता या च कायविविक्तता या च कायस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

मनोऽसत्तयायुष्मञ्चारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्चारदतीपुत्र मनोऽसत्तायां मनःशून्यतायां मनोविविक्ततायां मनोऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या मनोऽसत्ताऽन्या मनःशून्यताऽन्या मनोविविक्तताऽन्या मनोऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्ततोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्चारदतीपुत्र या च मनोऽसत्ता या च मनःशून्यता या च मनोविविक्तता या च मनोऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

रूपासत्तयायुष्मञ्चारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपाविविक्ततया

पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रूपास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्माञ्कारदतीपुत्र रूपासत्तायां रूपशून्यतायां रूपविविक्ततायां रूपास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या रूपाऽसत्ताऽन्या रूपशून्यताऽन्या रूपविविक्तताऽन्या रूपास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्माञ्कारदतीपुत्र या च रूपासत्ता या च रूपशून्यता या च रूपविविक्तता या च रूपास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वेधीकारं ।

शब्दासत्तयायुष्माञ्कारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो

नोपैति । शब्दशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्द-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । शब्दास्वभावतया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र
शब्दासत्तायां शब्दशून्यतायां शब्दविविक्ततायां शब्दास्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्या शब्दाऽसत्ताऽन्या शब्दशून्यताऽन्या शब्दविविक्तताऽन्या
शब्दास्वभावतान्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं ।
इति ह्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र या च शब्दाऽसत्ता या च शब्द-
शून्यता या च शब्दविविक्तता या च शब्दास्वभावता यश्च
बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वच-
मद्वैधीकारं ।

गन्धासत्तयायुष्मञ्कारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
गन्धशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धविविक्ततया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धास्वभावतया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
गन्धशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धविविक्ततयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । गन्धासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
गन्धशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धविविक्ततया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । गन्धास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र गन्धासत्तायां
गन्धशून्यतायां गन्धविविक्ततायां गन्धास्वभावतायां पूर्वान्त

उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चा
 ऽन्यागन्धासत्त्वाऽन्यागन्धशून्यताऽन्यागन्धविविक्तताऽन्यागन्धस्वभावता ।
 अन्या बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्यो परान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायु-
 षञ्कारद्वतौपुत्र या च गन्धासत्ता या च गन्धशून्यता या च
 गन्धविविक्तता या च गन्धास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
 यश्चापरान्तो यच्च मध्यं ! सर्वमेतद्वद्वयमद्वैधीकारं ।

रसासत्तयायुषञ्कारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 रसशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसविविक्ततया
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसास्वभावतया पूर्वान्ततो नोपैति ।
 रसास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसासत्तया-
 ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । रसविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसा-
 स्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसासत्तया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । रसशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 रसविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । रसास्वभावतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुषञ्कारद्वतौपुत्र
 रसासत्तायां रसशून्यतायां रसविविक्ततायां रसास्वभावतायां
 पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
 न चान्यारसासत्ताऽन्यारसशून्यताऽन्यारसविविक्तताऽन्यारसास्वभावता
 ऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं इति ह्यायु-
 षञ्कारद्वतौपुत्र या च रसासत्ता या च रसशून्यता या च रस-
 विविक्तता या च रसास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
 यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वद्वयमद्वैधीकारं ।

स्यार्गसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 स्यार्गशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गविविक्ततया
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गस्वभावतया पूर्वान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 स्यार्गशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गविविक्ततया-
 ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गस्वभावतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 स्यार्गशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गविविक्ततया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । स्यार्गस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र स्यार्गऽसत्तायां स्यार्गशून्यतायां
 स्यार्गविविक्ततायां स्यार्गस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त
 उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्यास्यार्गऽसत्ताऽन्यास्यार्ग-
 शून्यताऽन्यास्यार्गविविक्तताऽन्यास्यार्गस्वभावतोऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः
 पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च
 स्यार्गसत्ता या च स्यार्गशून्यता या च स्यार्गविविक्तता या च स्यार्ग-
 स्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यश्च मध्यं
 सर्वमेतदद्वयमद्वैधौकारं ।

धर्मासत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 धर्मशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मविविक्ततया
 पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मास्वभावतया पूर्वान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 धर्मशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मविविक्ततया

ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मास्त्रभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्माविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मास्त्रभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र धर्मासत्तायां धर्मशून्यतायां धर्माविविक्ततायां धर्मास्त्रभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्याधर्मासत्ताऽन्याधर्मशून्यताऽन्याधर्माविविक्तताऽन्याधर्मास्त्रभवताऽन्योबोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्योन्मध्यं । इति ह्यायुष्मन् शारदतीपुत्र या च धर्मासत्ता या च धर्मशून्यता या च धर्माविविक्तताऽन्या या च धर्मास्त्रभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधौकारं ।

चक्षुर्विज्ञानासत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानास्त्रभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानास्त्रभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुर्विज्ञानास्त्रभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो

२६६०

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र चक्षुर्विज्ञानासत्तायां
 चक्षुर्विज्ञानशून्यतायां चक्षुर्विज्ञानविविक्ततायां चक्षुर्विज्ञाना-
 स्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न
 मध्यमुपलभ्यते । न चान्याचक्षुर्विज्ञानाऽसत्ताऽन्याचक्षुर्विज्ञान-
 शून्यताऽन्याचक्षुर्विज्ञानविविक्ततोऽन्यो चक्षुर्विज्ञानास्वभावताऽन्यो-
 बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्छा-
 रदतीपुत्र या च चक्षुर्विज्ञानासत्ताया च चक्षुर्विज्ञानशून्यताया च
 चक्षुर्विज्ञानविविक्तताया च चक्षुर्विज्ञानास्वभावता यस्य बोधिसत्त्वो
 यस्य पूर्वान्तो यस्यापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

ओत्रविज्ञानाऽसत्तयायुष्मञ्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । ओत्रविज्ञानशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ओत्रविज्ञानविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्र-
 विज्ञानास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञा-
 नासत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञानशून्यतया-
 ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञानविविक्ततयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञानास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । ओत्रविज्ञानासत्तयामध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्र-
 विज्ञानशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञान-
 विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रविज्ञानास्वभावतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र
 ओत्रविज्ञानासत्तायां ओत्रविज्ञानशून्यतायां ओत्रविज्ञानविविक्त-
 तायां ओत्रविज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त

उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्याओत्रविज्ञानासत्ताऽन्या-
ओत्रविज्ञानशून्यताऽन्याओत्रविज्ञानविविक्तताऽन्याओत्रविज्ञानास्वभा-
वताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यं । इति
ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या च ओत्रविज्ञानसत्ता या च ओत्रविज्ञा-
नासत्ता या च ओत्रविज्ञानशून्यता या च ओत्रविज्ञानविविक्तता
या च ओत्रविज्ञानास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
यश्चापरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

प्राणविज्ञानाऽसत्तयायुष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो
नोपैति । प्राणविज्ञानशून्यतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
प्राणविज्ञानविविक्ततया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राण-
विज्ञानाऽस्वभावतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञाना-
ऽसत्तयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञानशून्यतया-
ऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञानविविक्ततयाऽपरान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञानास्वभावतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो
नोपैति । प्राणविज्ञानसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
प्राणविज्ञानशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञान-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणविज्ञानास्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र
प्राणविज्ञानासत्तायां प्राणविज्ञानशून्यतायां प्राणविज्ञानविविक्त-
तायां प्राणविज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्याप्राणविज्ञानासत्ताऽन्या-
प्राणविज्ञानशून्यताऽन्याप्राणविज्ञानविविक्तताऽन्याप्राणविज्ञानास्वभा-

वताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति
 ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र या च घ्राणविज्ञानासत्ता या च घ्राण-
 विज्ञानशून्यता या च घ्राणविज्ञानविविक्तता या च घ्राणविज्ञाना-
 स्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यश्च मध्यं ।
 सर्वमेतदद्वयमदैधीकारं ।

जिह्वाविज्ञानासत्तायायुष्मञ्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । जिह्वाविज्ञानशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 जिह्वाविज्ञानविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वा-
 विज्ञानास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविज्ञा-
 नासत्तायाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविज्ञानशून्य-
 तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविज्ञानविविक्ततया-
 ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविज्ञानास्वभावतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वाविज्ञानासत्ताया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । जिह्वाविज्ञानशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 जिह्वाविज्ञानविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वा-
 विज्ञानास्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न
 ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र जिह्वाविज्ञानासत्तायां जिह्वाविज्ञानशून्यतायां
 जिह्वाविज्ञानविविक्ततायां जिह्वाविज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्त
 उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न
 चान्याजिह्वाविज्ञानासत्ताऽन्याजिह्वाविज्ञानशून्यताऽन्याजिह्वाविज्ञान-
 विविक्तताऽन्याजिह्वाविज्ञानास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
 ऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र या च जिह्वा-

विज्ञानासत्ता या च जिज्ञाविज्ञानशून्यता या च जिज्ञाविज्ञान-
विविक्तता या च जिज्ञाविज्ञानास्वभावता यस्य बोधिसत्त्वो यस्य
पूर्वान्तो यस्यापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारं ।

कायविज्ञानासत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । काय-
विज्ञानशून्यताया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञान-
विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानास्वभावतया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानासत्तयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । कायविज्ञानविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
कायविज्ञानास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । काय-
विज्ञानाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानशून्य-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानविविक्ततया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायविज्ञानाऽस्वभावतया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र काय-
विज्ञानासत्तायां कायविज्ञानशून्यतायां कायविज्ञानविविक्ततायां
कायविज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्न उपलभ्यते । नापरान्त उप-
लभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या कायविज्ञानासत्ताऽन्या
कायविज्ञानशून्यताऽन्या कायविज्ञानविविक्तताऽन्या कायविज्ञान-
स्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यम् ।
इति ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र या च कायविज्ञानासत्ता या च काय-
विज्ञानशून्यता या च कायविज्ञानविविक्तता या च कायविज्ञाना-
स्वभावता यस्य बोधिसत्त्वो यस्य पूर्वान्तो यस्यापरान्तो यच्च
मध्यम् । सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

मनोविज्ञानसत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनो-
 विज्ञानशून्यताया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञान-
 विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानास्वभाव-
 तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानासत्तयाऽपरा-
 न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानशून्यतयाऽपरान्ततो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । मनोविज्ञानास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 मनोविज्ञानासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञान-
 शून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानविविक्ततया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनोविज्ञानस्वभावतया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्माञ्छारदतीपुत्र मनो-
 विज्ञानासत्तायां मनोविज्ञानशून्यतायां मनोविज्ञानविविक्ततायां
 मनोविज्ञानास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उप-
 लभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या मनोविज्ञानासत्ताऽन्या
 मनोविज्ञानशून्यताऽन्या मनोविज्ञानविविक्तताऽन्या मनोविज्ञान-
 स्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यम् ।
 इति ह्यायुष्माञ्छारदतीपुत्र या च मनोविज्ञानासत्ता या च मनो-
 विज्ञानशून्यता या च मनोविज्ञानविविक्तता या च मनोविज्ञाना-
 स्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्चापूर्वान्तो यश्चापरान्तो यश्च मध्यम् ।
 सर्वमेतद्वदयमद्वैधीकारम् ।

चक्षुःसंस्पर्शसत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुः-
 संस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्श-

दादशपरिवर्तः ।

१६६५

विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शस्वभाव-
 तथा पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शसत्तयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 चक्षुःसंस्पर्शस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुः-
 संस्पर्शसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शशून्यतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शविविक्ततया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र चक्षुःसंस्पर्शसत्तायां
 चक्षुःसंस्पर्शशून्यतायां चक्षुःसंस्पर्शविविक्ततायां चक्षुःसंस्पर्शस्वभाव-
 तायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुप-
 लभ्यते न चान्या चक्षुःसंस्पर्शसत्ताऽन्या चक्षुःसंस्पर्शशून्यताऽन्या
 चक्षुःसंस्पर्शविविक्तताऽन्या चक्षुःसंस्पर्शस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः
 पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र या च
 चक्षुःसंस्पर्शसत्ता या च चक्षुःसंस्पर्शशून्यता या च चक्षुःसंस्पर्शविवि-
 क्तता या च चक्षुःसंस्पर्शस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
 यश्चापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

ओत्रसंस्पर्शसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीयपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । ओत्रसंस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 ओत्रसंस्पर्शविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्र-
 संस्पर्शस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्श-
 सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शशून्यतयाऽपरा-

न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । ओत्रसंस्पर्शसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्र-
 संस्पर्शशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शविविक्त-
 तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शस्वभावतया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र ओत्र-
 संस्पर्शसत्तायां ओत्रसंस्पर्शशून्यतायां ओत्रसंस्पर्शविविक्ततायां ओत्र-
 संस्पर्शस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते ।
 न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या ओत्रसंस्पर्शसत्ताऽन्या ओत्रसंस्पर्श-
 शून्यताऽन्या ओत्रसंस्पर्शविविक्तताऽन्या ओत्रसंस्पर्शस्वभावताऽन्यो
 बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कार-
 द्वतीपुत्र या च ओत्रसंस्पर्शसत्ता या च ओत्रसंस्पर्शशून्यता या
 च ओत्रसंस्पर्शविविक्तता या च ओत्रसंस्पर्शस्वभावता यश्च
 बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतद्वय-
 मद्वैधीकारम् ।

प्राणसंस्पर्शसत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राण
 संस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्श-
 विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शस्वभाव-
 तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शसत्तयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । प्राणसंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 प्राणसंस्पर्शस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्श-

सत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्कारद्वतीपुत्र प्राणसंस्पर्शसत्तायां प्राणसंस्पर्शशून्यतायां प्राणसंस्पर्शविविक्ततायां प्राणसंस्पर्शस्वभावतायां पूर्वान्तोऽपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या प्राणसंस्पर्शसत्ताऽन्या प्राणसंस्पर्शशून्यताऽन्या प्राणसंस्पर्शविविक्तताऽन्या प्राणसंस्पर्शस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्याऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्कारद्वतीपुत्र या च प्राणसंस्पर्शसत्ता या च प्राणसंस्पर्शशून्यता या च प्राणसंस्पर्शविविक्तता या च प्राणसंस्पर्शस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्चापरान्तो यश्च मध्यं । सर्वमेतददयमदैधौकारम् ।

जिह्वासंस्पर्शसत्तयायुष्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिह्वासंस्पर्शस्वभावतया

मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र
जिह्वासंस्पर्शसत्तायां जिह्वासंस्पर्शशून्यतायां जिह्वासंस्पर्शविविक्त-
तायां जिह्वासंस्पर्शस्वभावतायां पूर्वान्तो उपलभ्यते । नापरान्तो
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या जिह्वासंस्पर्शसत्ताऽन्या
जिह्वासंस्पर्शशून्यताऽन्या जिह्वासंस्पर्शविविक्तताऽन्या जिह्वासंस्पर्श-
स्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति
ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या च जिह्वासंस्पर्शसत्ता या च जिह्वासंस्पर्श-
शून्यता या च जिह्वासंस्पर्शविविक्तता या च जिह्वासंस्पर्शस्वभावता
यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यश्च मध्यं । सर्वमेत-
दद्वयमद्वैधीकारम् ।

कायसंस्पर्शसत्तयायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । कायसंस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
कायसंस्पर्शविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । काय-
संस्पर्शस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शसत्त-
याऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । कायसंस्पर्शस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
कायसंस्पर्शसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शशून्य-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शविविक्ततया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र कायसंस्पर्शसत्तायां
कायसंस्पर्शशून्यतायां कायसंस्पर्शविविक्ततायां कायसंस्पर्शस्वभाव-

तायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुप-
लभ्यते । न चान्या कायसंस्पर्शासत्ताऽन्या कायसंस्पर्शशून्यताऽन्या
कायसंस्पर्शविविक्तताऽन्या कायसंस्पर्शास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः
पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या च
कायसंस्पर्शासत्ता या च कायसंस्पर्शशून्यता या च कायसंस्पर्श-
विविक्तता या च कायसंस्पर्शास्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च
पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतद्वचनमद्वैधीकारम् ।

मनःसंस्पर्शासत्तयायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । मनःसंस्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
मनःसंस्पर्शविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनः-
संस्पर्शास्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शा-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शशून्यतयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शास्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । मनःसंस्पर्शासत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनः
संस्पर्शशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शविविक्ततया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । मनःसंस्पर्शास्वभावतया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र मनः-
संस्पर्शासत्तायां मनःसंस्पर्शशून्यतायां मनःसंस्पर्शविविक्ततायां मनः-
संस्पर्शास्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न
मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या मनःसंस्पर्शासत्ताऽन्या मनःसंस्पर्शशून्य-
ताऽन्या मनःसंस्पर्शविविक्तताऽन्या मनःसंस्पर्शास्वभावताऽन्यो बोधि-

सत्त्वोऽन्यः पूर्वान्ततोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कार-
द्वतीपुत्र या च मनःसंस्पर्शसत्ता या च मनःसंस्पर्शशून्यता या च
मनःसंस्पर्शविविक्तता या च मनःसंस्पर्शस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो
यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यश्च मध्यं । सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया पूर्वा-
न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्त-
तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्व-
भावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
ऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्य-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्त-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभाव-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कार-
द्वतीपुत्र चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तायां चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्य-
तायां चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततायां चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
स्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्य-
मुपलभ्यते । न चान्या चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्ताऽन्या चक्षुःसंस्पर्श-
प्रत्ययवेदनाशून्यताऽन्या चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तताऽन्या चक्षुः-

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽप-
रान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च चक्षुःसंस्पर्श-
प्रत्ययवेदनाऽसत्ता या च चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यता या च
चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तता या च चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
ऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं ।
सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया पूर्वान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया पूर्वान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया पूर्वा-
न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र ओत्र-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तायां ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतायां ओत्र-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततायां ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते

१६७२

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

न चाऽन्या ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्ताऽन्या ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
 शून्यताऽन्या ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तताऽन्या ओत्रसंस्पर्शप्रत्यय-
 वेदनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं ।
 इति ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या च ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्ता या
 च ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यता या च ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
 विविक्तता या च ओत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो
 यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं । सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तयायुष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया पूर्वान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया पूर्वान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया पूर्वान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तयाऽपरान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतयाऽपरान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततयाऽपरान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतयाऽपरान्तो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तया मध्यतो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया मध्यतो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया मध्यतो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया मध्यतो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र प्राणसंस्पर्श-
 प्रत्ययवेदनाऽसत्तायां प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतायां प्राणसंस्पर्श-
 प्रत्ययवेदनाविविक्ततायां प्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतायां पूर्वान्त

द्वादशपरिवर्तः ।

१६७३

उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या-
 घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ताऽन्याघ्राणसंस्पर्शप्रत्ययशून्यताऽन्याघ्राणसं-
 स्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तताऽन्याघ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावताऽन्यो
 बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मच्छार-
 द्दतीपुत्र या च घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ता या च घ्राणसंस्पर्श-
 प्रत्ययवेदनाशून्यता या च घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तता या च
 घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
 यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वचनमद्वैधीकारम् ।

जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधि-
 सत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतयाऽपरा-
 न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया
 मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारद्दतीपुत्र
 जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनासत्तायां जिक्कासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतायां

जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततायां जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्व-
भावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्य-
मुपलभ्यते । न चान्याजिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ताऽन्याजिह्वा-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यताऽन्याजिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तताऽन्या
जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र या च जिह्वा-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ता या च जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यता या
च जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तता या च जिह्वासंस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च
मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तयायुष्मञ्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यताया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया पूर्वा-
न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावतया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्त-
तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्व-
भावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदना-
सत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्य-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्त-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभाव-

म

या

पूर्वान्ति

मनःसं

मनःसंस्पर्शप्र

मनःसंस्पर्शप्रत्य

मनःसंस्पर्शप्रत्यय

मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेद

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्य

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाविवि

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभाव

मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्त

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यतया

संस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ततया

१६७४

शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता ।

जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्तायां जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्व-
भावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्य-
मुपलभ्यते । न चान्याजिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ताऽन्याजिज्ञा-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाशून्यताऽन्याजिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ताऽन्त
जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्ववेदना-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यं । इति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या स्पर्शप्रत्यय-
संस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्ता या च जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽन्यो बोधि-
च जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविविक्ता या च निति ह्यायुष्मञ्कार-
वेदनाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्त या च मनःसंस्पर्श-
मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् । यवेदनाविविक्ता या च

कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽसत्तयाश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । कायसंस्पर्शतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

बोधिसत्त्वो नोपैति । काय

न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।

पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति

ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति। याः द्वादशः परिवर्त्तः ॥ ० ॥

ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति

तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो

भावतयाऽपरान्ततो बोधिस

सत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो

तया मध्यतो बोधिसत्त्वो

तया मध्यतो बोधिसत्त्वो

गण्डः समाप्तः ॥ ० ॥